

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101007/B/2022/36122167772010756

**Komparácia komerčného bankovníctva v rámci krajín V4
Bakalárska práca**

2022

Sofia Saloková

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**Komparácia komerčného bankovníctva v rámci krajín V4
Bakalárska práca**

Študijný program: Financie, bankovníctvo a investovanie

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra bankovníctva a medzinárodných financií

Vedúci záverečnej práce: Ing. Juraj Dedinský

Bratislava 2022

Sofia Saloková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že predloženú záverečnú prácu na tému: Komparácia komerčného bankovníctva v rámci krajín V4, som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

.....
(podpis študenta)

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa rada pod'akovala Ing. Jurajovi Dedinskému za odborné vedenie, cenné rady a podporu, ktoré mi počas prípravy a vypracovania bakalárskej práce poskytol.

ABSTRAKT

SALOKOVÁ, Sofia: Komparácia komerčného bankovníctva v rámci krajín V4. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra bankovníctva a medzinárodných financií. – Vedúci záverečnej práce, Ing. Juraj Dedinský – Bratislava: NHF EU, 2022, 50 s.

Cieľom bakalárskej práce je vytvoriť komparatívnu analýzu komerčných bánk krajín Vyšehradskej štvorky na základe ich hospodárskych výsledkov. V úvodnej časti si vytvárame prehľad a venujeme sa tak vymedzeniu relevantných poznatkov týkajúcich sa danej témy. Teoretická časť práce zahŕňa charakteristiku a vymedzenie komerčnej banky, priblíženie významu jej hlavných výkazov, jednotlivých hodnotiacich ukazovateľov a nakoniec aj rešerš bankových sektorov krajín V4. Vzhľadom na to, že komerčné banky sú v úzkom vzťahu s centrálnymi bankami a sú značne ovplyvňované ich menovou politikou, praktická časť spočíva aj z hodnotenia komerčných bánk z tohto pohľadu. Samotná analýza pozostáva z porovnávania základných úrokových sadzieb centrálnych bánk, veľkosti bankových sektorov, koncentrácie komerčných bánk, ich výnosnosti a ziskovosti. Výsledkom práce je obraz o bankových sektoroch a hospodárení komerčných bánk krajín V4.

Kľúčové slová

komparácia, komerčná banka, Vyšehradská štvorka, V4, ziskovosť, likvidita

ABSTRACT

SALOKOVÁ, Sofia: The comparison of commercial banking within the V4 countries. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Banking and International Finance. – Supervisor of the final thesis, Ing. Juraj Dedinský – Bratislava: NHF EU, 2022, 50 p.

The aim of the bachelor thesis is to create a comparative analysis of the commercial banks of the Visegrad Four countries on the basis of their economic performance. In the introductory part, we create an overview and focus on defining relevant knowledge related to the topic. The theoretical part of work includes the characteristics and definition of a commercial bank, an approximation of the importance of its main accounts, individual evaluation indicators and finally the research of the banking sector of V4 countries. Given that commercial banks are closely related to central banks and are heavily influenced by their monetary policy, the practical part also consist of evaluating commercial banks from this perspective. The analysis itself consist of comparing the central bank's key interest rates, the size of the banking sectors, the concentration of commercial banks, their profitability and liquidity. The result of the work is a picture of the banking sectors and the management of commercial banks in the V4 countries.

Key words:

comparison, commercial bank, Visegrad Four, V4, profitability, liquidity

OBSAH

Úvod	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	10
1.1 Charakteristika a vymedzenie komerčnej banky.....	10
1.1.1 Vymedzenie komerčnej banky	10
1.1.2 Funkcie komerčnej banky.....	11
1.2 Zdroje údajov o komerčnej banke.....	12
1.2.1 Bilancia banky	12
1.2.2 Podsúvaha.....	15
1.2.3 Výkaz ziskov a strát.....	15
1.3 Hodnotenie hospodárenia komerčných bánk	16
1.3.1 Ziskovosť bankového podnikania.....	17
1.3.2 Likvidita bankového podnikania	18
1.4 Bankové sektory krajín V4.....	20
1.4.1 Slovenská republika	20
1.4.2 Česká republika	21
1.4.3 Poľsko	23
1.4.4 Maďarsko.....	25
2 Cieľ práce	27
3 Metodika práce a metódy skúmania.....	28
4 Výsledky práce.....	30
4.1 Základné úrokové sadzby centrálnych bánk	30
4.2 Veľkosť bánk a ich koncentrácia.....	32
4.3 Ziskovosť komerčných bánk v rámci krajín V4	36
4.4 Likvidita komerčných bánk krajín V4.....	40
5 Diskusia.....	43

Zoznam použitej literatúry.....	47
--	-----------

Úvod

Vyšehradská štvorka, resp. V4, je regionálna forma medzištátnej súčinnosti štyroch stredoeurópskych štátov, teda Slovenskej republiky, Českej republiky, Poľska a Maďarska. Uvedené štáty sa stali členmi Európskej únie v roku 2004, no spoločnú menu doteraz prijalo len Slovensko, a to o päť rokov neskôr. V4 je navyše uznávaná ako aliancia a fórum na výmenu skúseností a vytváranie spoločných pozícií k otázkam mimoriadneho významu pre budúcnosť regiónu a Európskej únie. Bankové sektory týchto štyroch krajín sa vyznačujú prevažnou stabilitou a vzájomnou konkurencieschopnosťou na globálnych finančných trhoch.

Hlavný cieľ práce vyplýva zo samotného názvu a je ním práve komparácia komerčných bánk, ako zložiek týchto štyroch bankových sektorov v období rokov 2016-2020. Kvôli prichádzajúcej pandémie bude zaujímavé sledovať, či pandémia spôsobila eróziu finančných výsledkov, a ako na ňu reagovali jednotlivé centrálné banky príslušných štátov aliancie.

Obsahom bakalárskej práce sú štyri hlavné kapitoly, kde prvá kapitola predstavuje vymedzenie bánk a bankových sektorov, bankových výkazov a vybraných ukazovateľov z teoretického hľadiska, ale aj stručnú charakteristiku bankových sektorov v rámci krajín V4.

Druhá kapitola spočíva z vyhradenia si cieľa a použitých metód pri spracovaní praktickej časti, zatiaľ čo tretia kapitola obsahuje rozsiahlejší opis metodológie práce a objasňuje možné nezrovnalosti postupu.

V záverečnej kapitole, obsahujúcej praktickú časť, porovnáваме vybrané komerčné banky a príslušné bankové sektory za pomoci konkrétnych ukazovateľov. Z dôvodu veľkého množstva metrík používaných na komparáciu si vyberieme len niekoľko aspektov, ktoré budeme ďalej skúmať. V praktickej časti sa najskôr zameriame na porovnanie základných úrokových sadzieb centrálnych bánk a následne budeme skúmať štyri aspekty počnúc veľkosťou, koncentráciou, výnosnosťou a likviditou bánk krajín Vyšehradskej štvorky.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Charakteristika a vymedzenie komerčnej banky

1.1.1 Vymedzenie komerčnej banky

Bankové systémy jednotlivých krajín sú tvorené centrálnou bankou a sieťou komerčných bánk, avšak veľkú rolu zohrávajú aj ich vzájomné vzťahy a vzťahy k okoliu.

Schéma bankových systémov závisí od stupňa rozvoja a typu hospodárstva. Na základe týchto aspektov rozdeľujeme bankové systémy podľa dvoch základných typov:

- jednostupňový bankový systém,
- dvojstupňový bankový systém.

Jednostupňový bankový systém je charakteristický tým, že nositeľom funkcií aj centrálnej, aj komerčnej banky je jedna banková inštitúcia. Nevylučuje existenciu viacerých bánk v ekonomike, no všetky sú plne podriadené tzv. „monobanke“. Ich hlavnou úlohou je akási deľba práce na určitý druh operácií, či už v investičnej oblasti, bytovej výstavby, poľnohospodárstva alebo zahraničného obchodu, nie sú to samostatné trhové subjekty.

Dvojstupňový bankový systém aj napriek odlišnostiam v jednotlivých bankových systémoch spočíva v tom, že komerčné banky sú od centrálnej oddelené. Hlavným cieľom centrálnej banky je zaisťovanie cenovej stability, zatiaľ čo pri komerčnej banke je cieľom dosahovať zisk.¹

Komerčnou bankou je právnická osoba so sídlom na území Slovenskej republiky, musí byť založená ako akciová spoločnosť a zároveň mať udelené povolenie na vykonávanie činnosti.²

Komerčné banky sú podnikmi, ktoré majú na rozdiel od ostatných podnikov v iných oblastiach hospodárstva množstvo špecifických prvkov ovplyvňujúcich ich funkciu a významnosť v ekonomike. Základná méta však zostáva u všetkých podnikateľských subjektov rovnaká, a to práve vo forme maximalizácie zisku.

Z hľadiska objemu a druhu realizovaných operácií môžeme komerčné banky rozdeliť na univerzálne, ktoré realizujú všetky základné operácie, a špecializované, ktoré realizujú

¹ LISÝ, J. et al. *Ekonomika v novej ekonomike*. Bratislava: Iura Edition, 2005. 421 s. ISBN 978-80-8078-164-4.

² *Zákon o bankách* 483/2001. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-483>.

skupinu operácií. Napríklad sú to hypotekárne banky a stavebné sporiteľne, ktoré sa zameriavajú na určitý typ klientov.

Banky môžeme rozdeľovať aj z hľadiska veľkosti bilančnej sumy a to na veľké, stredné a malé banky. Hlavné kritérium je objem celkových aktív, resp. bilančná suma. Bilančná suma je jeden z bankových ukazovateľov prevzatý zo súvahy, ktorý vyjadruje stav všetkých dostupných aktív k danému dňu.³

1.1.2 Funkcie komerčnej banky

Belás (2008) vo svojej knihe vysvetlil a vymedzil špecifiká banky tak, že v porovnaní s ostatnými podnikateľskými subjektmi sú banky zastrešené osobitným zákonom. Konkrétne sa diferencujú v predmete podnikateľskej činnosti, ktorým sú peniaze. Banka vyberá vklady od jednotlivých ekonomických subjektov, poskytuje im úvery a vykonáva množstvo podsúvahových transakcií. Typickou podsúvahovou transakciou je platobný styk. Ďalšie špecifiká podnikania v bankovníctve určuje najdôležitejšia ekonomická kategória, a to práve spomínané peniaze.⁴

Medzi štandardné funkcie komerčnej banky sú považované:

- Finančné sprostredkovanie,
- Emisie bezhotovostných peňazí,
- Vykonávanie platobného styku,
- Sprostredkovanie finančného investovania.

Finančné sprostredkovanie vykonávajú banky za účelom dosiahnutia zisku. Získaný kapitál sa snažia umiestniť do tých oblastí a podnikov, kde bude jeho zhodnotenie najvyššie a najefektívnejšie.

Bezhotovostné peniaze sú peniaze, v podobe zápisov na bankových účtoch, pričom emitentom bezhotovostných peňazí sú komerčné banky. Na druhej strane, hotovostné peniaze môže emitovať len centrálna banka.

Platobný styk súvisí s emisiou bezhotovostných peňazí a banky ho vykonávajú pomocou účtov, ktoré vedú pre svojich klientov. Banky môžu vykonávať vzájomné platby bezhotovostným prevodom na ich účtoch bez potreby hotovostných peňazí. Efektívny platobný styk je jedna z najdôležitejších podmienok pre fungovanie trhovej ekonomiky.

³ TKÁČOVÁ, D. et al. *Finančné trhy a bankovníctvo*. 1. Vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 310 s. ISBN 978-80-7552-275-7.

⁴ BELÁS, J. et al. *Komerčné banky, teória, riadenie, obchody*. 1. Vyd. Žilina: Georg, 2008, 57 s. ISBN 978-80-969161-8-4.

Sprostredkovanie finančného investovania spočíva v tom, že banky pre svojich klientov vykonávajú emisiu cenných papierov a zastrešujú ich investičné obchody, ako napríklad úschovu aktív alebo obchody s finančnými derivátmi.⁵

1.2 Zdroje údajov o komerčnej banke

Banky každý rok, alebo aj štvrťročne, zostavujú výročné správy, kde predstavujú súhrn informácií o stave svojich aktív a pasív. Tieto výročné správy zahrňujú súvahu, podsúvahu a výkaz ziskov a strát, ktoré si bližšie objasníme v tejto podkapitole.

1.2.1 Bilancia banky

Bilancia banky alebo inak súvaha, zahŕňa údaje o štruktúre majetku na princípe dvoch strán. Na ľavej strane sa nachádza majetok a jeho štruktúra, ktorý predstavuje aktíva, a na pravej strane sú zdroje, z ktorých je tento majetok financovaný, tie predstavujú pasíva banky.

Medveď (2013) vo svojej publikácii vysvetlil, že bankou nadobudnuté zdroje v podobe vkladov, tvoria pasíva banky a úvery poskytované z týchto zdrojov predstavujú aktíva banky. Zvyšné položky môžu byť interpretované obdobne, vždy ich však treba hodnotiť z pohľadu komerčnej banky.⁶ Štruktúru aktív a pasív môžeme vidieť v nasledujúcej tabuľke:

Tab. č. 1 – Rozdelenie aktív a pasív banky

Aktíva	Pasíva
pokladničná hotovosť	vlastné zdroje banky
nakúpené cenné papiere	základné imanie
pohľadávky voči iným bankám	prijaté dlhodobé úvery
pohľadávky voči klientom	záväzky voči bankám
poskytnuté úvery	záväzky voči klientom
majetkové podiely a vklady	záväzky z emitovaných cenných papierov
Investície	výsledok hospodárenia minulých rokov
pohľadávky voči akcionárom	výsledok hospodárenia bežného obdobia
majetok	
rezervy	

Zdroj: *Vlastné spracovanie podľa: Belás, 2005*

⁵ REVENDA, Z. et al. *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. 4. Dopln. Vyd. Praha: Management Press, 2005. 632 s. ISBN 80-7261-132-1.

⁶ MEDVEĎ, J. *Banky: história, teória a prax*. 2 vyd. Bratislava: Sprint 2, 2013. 110 s. ISBN 978-80-89393-84-8.

Riadenie aktív a pasív komerčnej banky je podstatnou činnosťou, prostredníctvom ktorej sa zabezpečuje plnenie strategických cieľov v konkrétnych obchodných činnostiach banky. Pomocou riadenia aktív a pasív banka koordinuje všetky svoje činnosti s cieľom dosiahnuť rast, stabilitu a efektívnosť.

Pod pojmom riadenia bankovej bilancie si predstavujeme najmä likvidnú politiku, úverovú politiku, dividendovú politiku, riadenie zásob cenných papierov, hmotných aktív depozít a vlastného kapitálu banky.

Riadenie bankovej bilancie je ovplyvňované evolúciou finančného systému, menovým vývojom, vývojom úrokových sadzieb, ba aj vývojom zdrojov. Z toho teda vyplýva, že napriek tomu, že zavedený mechanizmus riadenia aktív je vysoko efektívny, musí sa postupom času skvalitňovať.⁷

Portfólio aktív sa každá banka snaží udržať s čo najvyšším ziskom, a preto sa súčasne musí zameriavať aj na minimalizáciu všetkých možných rizík. Pre správne riadenie a ovplyvňovanie ich vývoja je nevyhnutné posudzovať jednotlivé klasifikácie portfólia aktív. Najpoužívanejšie je klasifikácia podľa likvidity, ktorá člení aktíva na:

- **Primárne aktíva** ako najlikvidnejšie aktíva, bankou používané na pokrytie svojich záväzkov a ich prípadných výkyvov. Patrí medzi nich najmä hotovosť, povinné minimálne rezervy v centrálnej banke, ale aj rezervy v iných bankách a tiež preplatené šeky. Keďže držanie hotovosti ako pokladničného prostriedku netvorí pre banku žiaden výnos, jej výška sa obmedzuje na nevyhnutné čiastky.
- **Sekundárne aktíva** banka premieňa na hotovosť prostredníctvom operácií s cennými papiermi, či s pevným výnosom, za predpokladu čo najnižšej straty a minimálnym omeškaním. Ich úloha teda spočíva v čo najrýchlejšej mobilizácii hotovostných peňažných prostriedkov. Banka ich zaobstaráva najmä z dôvodu nedostatku pasív, ktoré môže byť spôsobené výkyvmi peňažných zdrojov, alebo väčším množstvom poskytovania úverov. Udržujú sa v rôznych formách dokumentov, ako napríklad vo forme pokladničných poukážok, eskontovateľných zmeniek, komerčných papierov alebo depozitných certifikátov. Sekundárne aktíva sú dôležitým nástrojom riadenia likvidity na strane aktív.

⁷ BELÁS, J. et. al. *Management komerčných bánk, bankových obchodov a operácií*. 1. Vyd. Žilina: Georg, 2010. 88 s. ISBN 978-80-89401-18-5.

- **Úvery**, ktorých poskytovanie je jednou zo základných činností banky, tvoria dôležitú časť aktív. Aj napriek rizikám sú to výnosové aktíva s relatívne malou likviditou. Pravidlá a podmienky pre poskytovanie úverov tvoria úverovú politiku, ktorú si každá banka stanovuje sama. Všetky tieto úvery tvoria úverové portfólio, ktorého skladba a kvalita je významným ukazovateľom úspešnosti banky.
- **Investície** tvoria neoddeliteľnú časť bankových aktív, ktoré vznikajú vkladáním peňažných zdrojov do cenných papierov, do hmotného a nehmotného majetku alebo investičných spoločností a fondov. Prostredníctvom týchto investícií si banky zaistujú kapitálovú účasť v akciových spoločnostiach, iných bankách a inštitúciách doma aj v zahraničí.⁸

Stranu pasív v bilancii tvoria zdroje na krytie aktívnych obchodov banky. Pasíva bánk sa skladajú z viacerých položiek a môžeme ich triediť rôznymi spôsobmi, no najčastejšie je nasledovne rozdelenie:

- **Vlastný kapitál**, ktorý je v minimálnom množstve predstavuje súhrn akcií, ktoré banka emitovala, rezervy a prebytok hospodárenia vo forme nerozdeleného zisku, ktorý prerozdeľujú akcionári. Slúži predovšetkým na zveľad'ovanie majetku banky alebo na investovanie do výnosných cenných papierov.
- **Cudzí kapitál** vo forme vkladov, úverov na medzibankovom trhu, úverov od centrálnej banky a vlastnej emisie cenných papierov slúži najmä na financovanie zložiek aktív a to práve podnikateľskou činnosťou, ktorá je špecifická pre komerčné banky. Používanie týchto zdrojov je časovo obmedzované veriteľmi a funguje na úverový princíp.⁹

Kapitál banky slúži aj ako rezerva vytvorená vlastnou bankovou činnosťou slúžiacu na financovanie aktív a prípadných strát. funguje ako akási mierka schopnosti banky splácať svoje záväzky a zároveň zabezpečuje zábezpeku pred nežiadúcimi stratami, ktoré môžu nastať. Významnou funkciou kapitálu je okrem pokrývania vzniknutých strát aj vybudovanie dôvery u zákazníkov, vkladateľov a veriteľov, pretože je dôležité, aby sa mohli na banku spoľahnúť a byť presvedčení o bezpečnosti svojich pohľadávok a vkladov.

Objem kapitálu predstavuje čistú hodnotu aktív banky alebo ich zvyšok po splatení záväzkov. Jeho objem z veľkej časti závisí od rizík, ktorým podstupuje. Čím sú tieto riziká

⁸ POLOUČEK, S. et. al. *Bankovníctví*. 2. Vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. 218-244 s. ISBN 978-80-7400-491-9.

⁹ MIHÁLIKOVÁ, A. – HORNIAKOVÁ, L. *Teória finančných a menových vzťahov*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2002. 350 s. ISBN 80-7169-171-3.

väčšie, tým viac kapitálu banka potrebuje. Preto je nutné, aby banky vyhodnocovali svoje riziká a snažili sa stratám predchádzať. Ak si banky dobre stanovia kapitálovú základňu, dokážu ľahko absorbovať aj väčšie straty, zapríčinené či už nesplácanými úvermi alebo zlými investíciami banky. Banka sa môže stať aj nesolventnou, a to v prípade, že prekročí minimálnu stanovenú hranicu aktív.¹⁰

1.2.2 *Podsúvaha*

Banky na rozdiel od ostatných podnikov účtujú svoje obchody aj do podsúvahy. Rozdiel medzi súvahou a podsúvahou spočíva v tom, že súvaha zahŕňa aktuálne aktíva a pasíva, zatiaľ čo v podsúvahe sa zaznamenávajú možné budúce aktíva a pasíva.¹¹

Obchody a transakcie banky, ktoré nájdeme v podsúvahe, môžeme podľa Dvořáka rozdeliť do troch skupín:

- **Klasické podsúvahové obchody** – obchody, ktorých súčasťou pri splnení všetkých zjednaných podmienok je záväzok poskytnúť isté plnenie a to aj vrátane poskytnutia úveru.
- **Derivátové obchody** – zaraďujeme sem aj zjednané a doposiaľ nevysporiadané spotové obchody. Od derivátov sa odlišujú dobou splatnosti, ktorá je pri derivátoch dlhšia, zatiaľ čo pri spotových je to len pár dní.
- **Ostatné obchody** – predstavujú evidenciu bankových obchodov, z ktorých môžu bankám vzniknúť špecifické požiadavky a záväzky.¹²

1.2.3 *Výkaz ziskov a strát*

Ďalšou súčasťou účtovnej závierky banky je výkaz ziskov a strát, v ktorom sa porovnávajú výnosy a vynaložené náklady. Obsahuje súhrnné informácie o výške a charaktere výsledku hospodárenia, či už je to zisk alebo strata.¹³ Výkaz ziskov a strát má úzky súvis so súvahou, pretože hlavný zdroj výnosov predstavujú aktíva a pasíva pozostávajú z nákladov banky. V tabuľke č. 2 je možné vidieť zjednodušenú štruktúru výnosov a nákladov vo výkaze ziskov a strát.

¹⁰ SVITEK, M. *Funkcie bankového kapitálu* [online]. [cit. 2022-20-02], Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/BIATEC/svitek.pdf

¹¹ ČERNOHORSKÝ, J. – TEPLÝ, P. *Základy financií*. Praha: Garda, 2011. 86 s. ISBN 978-80-247-3669-3.

¹² DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 2005. 115 s. ISBN 80-720-1515-X.

¹³ SHWARZOVÁ, M. *Účtovnictvo bank*. 1. Vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. 48 s. ISBN 978-80-8078-288-7.

Tab. č. 2 – Rozdelenie výnosov a nákladov banky

Výnosy
Výnosy z úrokov a podobné výnosy
Výnosy z poplatkov a provízií
Výnosy z akcií a podielov
Výnosy z ostatných finančných operácií
Ostatné prevádzkové výnosy
Mimoriadne výnosy
Náklady
Náklady na úroky a podobné náklady
Náklady na poplatky a provízie
Správne náklady
Ostatné prevádzkové náklady
Odpisy, tvorba rezerv a opravných položiek a dane
Ostatné náklady
Mimoriadne náklady

Zdroj: ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ; 2011

V prípade komerčných bánk sú najpočetnejšou položkou výnosov, úrokové výnosy. Okrem toho, že ich prevažne tvoria práve výnosy z úrokov, taktiež sem zaraďujeme výnosy z úrokov poskytnutých iným inštitúciám alebo z vkladov v iných bankách. Pomer úrokových výnosov ovplyvňuje mnoho faktorov ako napríklad úroková sadzba alebo aktuálny dopyt po úveroch.

Najvýznamnejšou nákladovou položkou komerčných bánk sú úrokové náklady, z ktorých najdôležitejšími položkami sú úroky zaplatené z prijatých klientskych a medzibankových depozit a úroky platené majiteľom dlžníckych cenných papierov emitovaných bankou.¹⁴

1.3 Hodnotenie hospodárenia komerčných bánk

Hospodárenie bánk je pre veľký vplyv na ekonomiku krajiny v súčasnosti pozorne sledované a posudzované. Okrem toho to ovplyvňuje aj mnoho ďalších skutočností ako napríklad odmeny manažmentu banky, vyplácanie dividend akcionárom, či kurz akcií banky.

Výsledky hospodárenia vypovedajú aj o spoľahlivosti a dôveryhodnosti banky, a práve táto skutočnosť môže byť pre nich rozhodujúca pri voľbe banky.¹⁵

¹⁴ POLOUČEK, S. et. al. *Bankovníctví*. 2. Vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. 124-126 s. ISBN 978-80-7400-491-9.

¹⁵ POLOUČEK, S. et. al. *Bankovníctví*. 2. Vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. 120 s. ISBN 978-80-7400-491-9.

Môžeme teda povedať, že dôležité nie je aktíva a pasíva len sledovať a riadiť, ale následne ich pohyby aj vyhodnocovať. Polouček (2010) opísal jeden zo spôsobov vyhodnocovania nasledovne: „Výsledky hospodárenia bánk, tak ako výsledky hospodárenia ktorejkoľvek inej firmy, sú obsiahnuté v ich výkaze ziskov a strát. Možno ich vyjadriť viacerými ukazovateľmi, bežne sa však používa najmä hrubý, resp. čistý zisk. Pre banky je tvorba dostatočnej výšky zisku z finančnej činnosti predpokladom ich dlhodobej stability, pretože z neho kryjú všetky náklady.“¹⁶

V praxi sa využíva množstvo ďalších ukazovateľov hodnotiacich hospodárenie bánk, či už pre vnútorné potreby banky, potreby regulácie alebo na porovnávanie jednotlivých bánk. V nasledujúcich podkapitolách budeme viac venovať hodnoteniu dvoch aspektov a to ziskovosti a likvidite bánk.

1.3.1 Ziskovosť bankového podnikania

Pojem ziskovosť alebo rentabilita, resp. výnosnosť vloženého kapitálu označuje schopnosť banky vytvárať zisk zhodnocovaním vložených prostriedkov. Ukazovatele ziskovosti vypovedajú o vzťahu medzi výsledkom hospodárenia jednak s celkovými aktívami, ktoré boli pri jeho dosahovaní využité, alebo s vloženým kapitálom, ktorý bol využitý na financovanie týchto aktív.

Tieto najčastejšie používané ukazovatele označujeme ako výnosnosť aktív (return on assets – ROA) a výnosnosť kapitálu (return on equity – ROE) a vypočítať ich môžeme podľa nasledujúcich vzorcov:¹⁷

$$ROA = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{celkové aktíva}}$$

$$ROE = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{kapitál}}$$

Podľa Zieglera by sa tieto dva ukazovatele mali skúmať súčasne, pretože hodnota ROA môže byť skreslená a nemali by sme sa ňou nechať zmiasť. Nemôžeme hovoriť o výkonnosti banky, pokiaľ nie je podložená vysokou hodnotou ROE.

¹⁶ POLOUČEK, S. et. al. *Peniaze, banky, finančné trhy*. Bratislava: Iura Edition, 2010. 355 s. ISBN 978-80-8078-305-1.

¹⁷ KUBÍČKOVÁ, D. – JINDŘICHOVSKÁ, I. *Finanční analýza a hodnocení výkonnosti firmy*. Praha: C.H. Beck, 2015. 11-12 s. ISBN 978-80-7400-538-1.

Výnosnosť aktív ROA (return on assets) alebo rentabilita aktív, nám hovorí o tom, ako efektívne sú využívané aktíva pri tvorení zisku. Slúži na porovnávanie bánk v medzinárodnom meradle, za banky s dobrou výnosnosťou aktív sa považujú banky, ktorých ukazovateľ výnosnosti aktív (ROA) je 1% alebo viac. Ukazovateľ výnosnosti aktív vyhodnocuje všetky typy bankových operácií, reflektuje štruktúru bilancie, riadenia nákladov a schopnosť manažmentu reagovať na vnútorné prostredie a podmienky na trhu.¹⁸

Ukazovateľ výnosnosti kapitálu ROE (return on equity) predstavuje mieru výnosu, ktorý závisí na akcionároch banky, pretože odráža čistý zisk, ktorý akcionári obdržia po zhodnotení investícií do bankového kapitálu. Je pre nich dôležitým ukazovateľom, pomocou ktorého vedú zhodnotiť a porovnať úspešnosť svojich investícií vzhľadom na možné riziko.¹⁹

1.3.2 *Likvidita bankového podnikania*

Likvidita predstavuje kvantitatívny ukazovateľ, ktorým môžeme merať schopnosť banky riadiť peňažné toky efektívne bez negatívneho dopadu na každodenné finančné operácie. Pre banky znamená likvidita schopnosť plniť svoje finančné záväzky včas. Najčastejšie sa ako ukazovateľ likvidity používa podiel likvidných aktív na celkových aktívach alebo podiel vládnych dlhopisov na celkových aktívach, ktoré sú považované za tie najbezpečnejšie a najlikvidnejšie zároveň.²⁰

Potenciálny nárast dopytu po likvidite vie banka pokryť likvidnými aktívami alebo má možnosť získať likviditu úverom, predajom cenných papierov alebo iným prehodnoteným spôsobom. Likvidné aktíva môžeme rozčleniť do 3 skupín a to na vysoko likvidné aktíva (pokladničná hotovosť, vklady v centrálnej banke, netermínované vklady iných bankách), vysoko likvidné cenné papiere (pokladničné poukážky) a vysoko likvidné dlhopisy.²¹

¹⁸ ZIEGLER, K. *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut, 1997. 52 s. ISBN 80-902243-1.

¹⁹ KLIMIKOVÁ, M. *Bankový management a marketing*. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2006. 11-12 s. ISBN 80-225-2166-3.

²⁰ BELÁS, J. *Management finančnej výkonnosti, obchodov a rizík v komerčnej banke*. Žilina: Georg, 2015. 158 s. ISBN 978-80-8154-140-7.

²¹ POLOUČEK, S. et. al. *Bankovníctví*. 2. Vyd. Praha: C.H. Beck, 201., 480 s. ISBN 978-80-7400-491-9.

Spôsoby zvyšovania zdrojov, prostredníctvom ktorých môžeme zvýšiť likviditu zadefinovala Horvátová (2009, s. 99) nasledovne:

- Predaj časti cenných papierov,
- zníženie množstva poskytnutých úverov,
- predaj iných aktív (napr. majetku banky).²²

Bankovú likviditu môžeme vyjadrovať radou pomerových ukazovateľov, ktoré sú momentálne populárne aj v praxi a slúžia na identifikáciu prípadných problémov s likviditou alebo vyjadrujú dlhodobejšie trendy. My budeme v tejto bakalárskej práci používať 2 z nich, a to:

$$U1 = \frac{\text{klientské úvery}}{\text{celkové aktíva}}$$

Ukazovateľ U1 predstavuje podiel úverov na celkových aktívach a čím je tento pomer vyšší, tým je banka menej likvidná, pretože vyjadruje percentuálny podiel aktív banky viazaných na nelikvidné úvery. Dôvodom nízkej hodnoty môže byť iné zameranie banky, a teda nedostatočnú úverovú aktivitu, ktorou sa banka pripravuje o časť možných príjmov.

$$U2 = \frac{\text{klientské úvery}}{\text{klientské vklady}}$$

Ukazovateľ **U2** vyjadruje pomer nelikvidných aktív s likvidnými pasívami. Na základe výslednej hodnoty vieme zistiť aká časť poskytnutých úverov je financovaná vkladmi klientov. Interpretácia ukazovateľa pri vysokých hodnotách hovorí o málo likvidnej a zraniteľnej banke, ktorá má nižšiu odolnosť voči stresovým situáciám. Dokonca, ak je pomer vyšší ako 100%, ide o banku s nízkymi rezervami na aktívach a môžeme predpokladať, že úvery klientom financujú prostredníctvom iných zdrojov alebo využívajú úvery od centrálnej banky, či na medzibankovom trhu. Nižšia hodnota spôsobená prevahou vkladov nad úvermi je pre banky znamením nízkej hladiny likvidity a dostatočných rezerv likvidných prostriedkov.²³

²² HORVÁTOVÁ, E. *Bankovníctvo*. Žilina: Georm, 2009. 99 s. ISBN 978-80-89401-03-1.

²³ KLEPKOVÁ VODOVÁ, P. (2011). Determinants of commercial banks' liquidity in the Czech Republic. International Conference on Applied and Computational Mathematics.

1.4 Bankové sektory krajín V4

Finančné sektory krajín V4, ktorými sú Slovenská republika, Česká republika, Maďarsko a Poľsko môžeme považovať za veľmi špecifické všetkých svojich znakoch. V porovnaní s ostatnými krajinami Európskej únie sú považované za pomerne slabé. V posledných rokoch však vznikajú finančné inštitúcie a zavádzajú sa nové predpisy na podporu makroekonomickej stability týchto krajín.

Najdôležitejším sektorom týchto krajín je práve ten bankový, a preto ich zaradzujeme medzi bankovo orientované ekonomiky. Je to typické pre krajiny strednej EÚ, kde veľká časť obyvateľstva využíva tento sektor na získavanie zdrojov financovania. Bankové systémy sa v súvislosti s globalizáciou transformovali a následne integrovali na medzinárodný finančný trh Európskej únie. Na začiatku 90. rokov prijali krajiny rozličné politiky privatizácie bánk a súčasne boli v krajinách V4 zavedené dvojstupňové bankové systémy.²⁴

Po integrácii krajín V4 ich úroveň bankovej činnosti stúpla a rozšírila sa na nové segmenty trhu. Spoločnými znakmi bankových sektorov je veľký podiel na vlastníctva aktív a kapitálu zahraničnými vlastníkmi, ale značné je a prevládajúce poskytovanie úverov a prijímanie vkladov, charakteristické pre tradičný model bankovníctva.²⁵

1.4.1 Slovenská republika

Transformácia slovenského bankového systému začala formovaním centrálnej banky, ktorou sa stala Národná Banka Slovenska (NBS) v roku 1993. Cieľom bankových subjektov bolo privatizovanie, kde sa k vlastníctvu dostali zahraniční majitelia. Na bankovom sektore sa odzrkadlilo aj prijatie eura v roku 2009, čo viedlo k povinnosti riadiť sa pokynmi Európskej centrálnej banky (ECB). V tom čase začali banky pociťovať pokles príjmov z úrokov a taktiež z devízových činností.²⁶

Bankový systém Slovenska tvorí 27 finančných inštitúcií, kde prevažujú univerzálne inštitúcie zamerané na retailové a korporátne bankovníctvo, no 4 z nich sú špecializované (3

²⁴ RICERCHE, C. *Financial structure of central and eastern European countries: development, trends and role of the banks*. [online]. [cit. 2022-15-03], Dostupné na: https://group.intesasanpaolo.com/content/dam/portalgroup/repository-documenti/investorrelations/Contenuti/RISORSE/Documenti%20PDF%20Storici/PDF_studi_eng/CNT-04-00000001D656.pdf

²⁵ TAKATA, K. *Evolution of Banking Sector Structures within Central-European Countries during Transition*. [online]. [cit. 2022-16-03], Dostupné na: http://www.ces.kier.kyotou.ac.jp/jces/01_jces_2005/09_Takata.pdf

²⁶ NBS. *Bankový sektor Slovenskej republiky: vývoj, reštrukturalizácia a privatizácia* [online]. 2001. [cit. 2022-20-03], Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents/BIATEC/tkac1.pdf

stavebné sporiteľne a štátna rozvojová banka). Najviac z nich je vo vlastníctve Rakúska, Talianska a Belgicka. 60% podiel na celkových aktívach majú tri hlavné banky (Slovenská sporiteľňa, VUB Banka, Tatra banka), no v posledných rokoch sme mohli pozorovať aj nárast malých a stredných bánk. Podiel zahraničného vlastníctva na celkový upísaný základný kapitál tvoril v roku 2020 93,8%. Banky sú financované predovšetkým z vkladov domácich klientov, no pomer úverov k vkladom rokmi narastá.

Na Slovensku existuje aj mnoho bankami podporovaných programov, ktoré zohrávajú veľkú rolu vo finančnom vzdelávaní (Ekonomická olympiáda pre stredoškolákov). Banky sa taktiež radia medzi pokrokové v digitalizácii a využívaní nových technológií v bežnom bankovníctve.²⁷

Okrem vstúpenia do Eurozóny, Slovenská republika v roku 2009 vstúpila aj do Európskej menovej únie (EMÚ). Táto únia predstavuje najznámejšiu menovú úniu, ktorej princípom je používanie rovnakej meny. Týmto, ako jediná z krajín V4, stratila nezávislosť menovej politiky a monetárny príjem.

Slovensko spolu s menovou politikou Európskej centrálnej banky prijalo aj jej základné úrokové sadzby. Tieto úrokové sadzby sú:

- **Jednodňová refinančná sadzba**, je úrok, za ktorý majú banky možnosť získať finančné prostriedky od ECB na jeden deň.
- **Jednodňová sterilizačná sadzba**, predstavuje úrok, ktorý banky získajú potom, čo si v ECB uložia jednodňové vklady.
- **Hlavná refinančná sadzba**, za ktorú si komerčné banky požičiavajú od ECB prostriedky na jeden týždeň, no musia za to poskytnúť kolaterál ako záruku.²⁸

1.4.2 Česká republika

Úlohu centrálnej banky v Českej republike zohráva Česká národná banka (ČNB) a ostatné banky sú na druhej úrovni. Obdobie transformácie sprevádzalo riziko v oblasti podnikania a nedostatočného kapitálu, ktoré viedli k privatizácii financovanej úvermi. Úlohou bánk bolo vyvolať rozvoj ekonomiky. Nedostatočná stabilita v bankovom sektore v 90. rokoch

²⁷ EBF. *Slovakia's banking sector: Facts and Figures* [online]. 2021. [cit. 2022-21-03], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/slovakia/>

²⁸ ECB. *ECB vysvetľuje* [online]. 2018. [cit. 2022-23-04], Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me/html/marginal_lending_facility_rate.sk.html

predchádzala bankovej kríze, po ktorej nasledovala privatizácia českých bánk. V tomto období už však tento bankový sektor môžeme považovať za stabilizovaný.²⁹

Česká republika momentálne využíva plávajúci menový kurz. Tento typ kurzu umožňuje robiť nezávislú menovú politiku, riadiť mieru inflácie bez ohľadu na dianie v zahraničí a zabezpečuje stabilnejší rast ekonomiky. Vstup do eurozóny momentálne nie je prioritou.³⁰

O úrokových sadzbách v Českej republike rozhoduje Banková rada, ktorá zasadá osemkrát ročne, aby prediskutovala túto otázku. Výsledkom schôdze je rozhodnutie rady o zmenách týkajúcich sa úrokových sadzieb, či už o ich znižovaní, znižovaní alebo ponechaní na rovnakej úrovni. Toto rozhodnutie v dnešnej dobe najviac ovplyvňuje inflácia, a tak musia pri rozhodovaní dbať na makroekonomickú prognózu, ktorá popisuje očakávaný budúci vývoj ekonomiky podľa ekonómov.³¹ Základné úrokové sadzby v Českej republike sú:

- **Dvojtýždenná repo sadzba**, predstavuje kľúčovú sadzbu ČNB. Banku ju používa ako limitnú úrokovú sadzbu pre repo operácie, ktoré v svojej podstate ovplyvňujú krátkodobé trhové úrokové sadzby.
- **Lombardná sadzba**, predstavuje sadzbu, za ktorú si môžu komerčné banky cez noc požičať od národnej banky oproti poskytnutej zástave v rámci zapožičanej facility.
- **Diskontná sadzba**, predstavuje opačný proces poskytnutia služby ako pri lombardnej. Za diskontnú sadzbu si v ČNB môžu komerčné banky likviditu v depozitnej facilitate cez noc ukladať.³²

Momentálne pôsobí na českom trhu 49 bankových subjektov, ktoré sa podľa veľkosti delia na 4 veľké (ČSOB, Česká sporiteľňa, Komerčná banka, Unicredit Bank), 5 stredných, 10 malých bánk, 25 zahraničných bánk a 5 stavebných sporiteľní. Podiel štyroch veľkých bánk na aktívach sa za posledné roky veľmi nezmenil a predstavuje 59,3 %. Podiel zahraničných bánk na základnom kapitáli predstavuje 71,1%, z čoho 66,3% predstavuje základný kapitál zahraničných bánk, ale členov eurozóny.

²⁹ ČERNOHORSKÁ, L. *Komplexní pohled do bankovního světa*. 2. Vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. 122 s. ISBN 978-80-7560-094-3.

³⁰ *Správa komisie európskeho parlamentu a rade* [online]. [cit. 2022-28-03], Dostupné na: <http://ec.europa.eu>

³¹ ČNB. *Měnová politika*. [online]. [cit. 2022-28-03], Dostupné na: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/>

³² ČNB. *Nástroje měnové politiky*. [online]. [cit. 2022-29-03], Dostupné na: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje/>

Objem klientskych vkladov, rovnako ako na Slovensku, prevyšuje objem klientskych úverov. Tento pomer je už tradične vytváraný sektorom domácností, ktoré si vytvárajú bezpečnostné rezervy najmä prostredníctvom netermínovaných vkladov, ale aj depozitných produktov s výhodnejšími úrokovými sadzbami.³³

1.4.3 *Poľsko*

Transformácia a následná privatizácia poľských štátnych bánk začala už v roku 1989. V tomto období získala postavenie centrálnej banky Narodowy Bank Polski (NBP). Privatizácia mala viacero fáz, počas ktorých sa banky dostali do zahraničného vlastníctva a to v rokoch 1989, 1999 a 2004. Pozitívne to ovplyvnilo nielen kapitálový trh krajiny ale aj jej rozpočet.³⁴

V roku 2000 bol v Poľsku zavedený voľne plávajúci kurzový režim, pri ktorom sa výmenný kurz definuje podľa dopytu a ponuky na trhu zahraničných mien. Finančný sektor tejto krajiny je dobre integrovaný do eurozóny prostredníctvom obchodných a investičných prepojení.³⁵

Aj Národná banka Poľska sa pomocou nástrojov menovej politiky snaží udržiavať takú úroveň úrokových sadzieb v ekonomike, ktorá by maximalizovala pravdepodobnosť dosiahnutia inflačného cieľa. Základné úrokové sadzby v Poľskej republike centrálna banka rozdeľuje na:

- **Referenčná sadzba**, je pravidelne aktualizovaná úroková sadzba, ktoré je verejne dostupná. Referenčné sadzby plnia kľúčovú úlohu vo finančnom systéme, v bankovom systéme i v ekonomike ako takej. Sú užitočným podkladom rôznych finančných kontraktov, ako sú hypotekárne úvery, kontokorentné úvery a iné, zložitejšie finančné transakcie.³⁶

³³ EBF. *Czech Republic's banking sector: Facts and Figures* [online]. 2021. [cit. 2022-29-03], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/czech-republic/>

³⁴ ČERNOHORSKÁ, L. *Komplexní pohled do bankovního světa*. 2. Vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. 141 s. ISBN 978-80-7560-094-3.

³⁵ *Správa komisie európskeho parlamentu a rade* [online]. [cit. 2022-30-03], Dostupné na: <http://ec.europa.eu>

³⁶ ECB. *Čo sú to referenčné sadzby, prečo sú dôležité a prečo sa v súčasnosti reformujú*. [online]. 2019. [cit. 2022-31-03], Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/benchmark_rates_qa.sk.html

- **Lombardná sadzba**, ide percentuálnu sadzbu, za ktorú si komerčné banky môžu požičať v centrálnej banke peniaze oproti zástave cenných papierov.
- **Diskontná sadzba**, je druh úrokovej sadzby, prostredníctvom ktorej poskytuje centrálna banka úvery komerčným bankám a následne komerčné banky poskytujú úvery obyvateľstvu, firmám alebo obciam s úrokovou sadzbou, ktorá sa odvíja od výšky diskontnej sadzby. Nižšia diskontná sadzba zvyšuje dopyt po úveroch, jej zvyšovanie dopyt po úveroch tlmí.
- **Rediskontná sadzba**, je oficiálna úroková sadzba, ktorá ukotvuje všetky ostatné úrokové sadzby na peňažnom trhu a v ekonomike.
- **Sadzba vkladov**, ide o sadzbu, ktorú vyplácajú finančné inštitúcie majiteľom vkladových účtov. Vkladové účty zahŕňajú napríklad vkladové certifikáty, sporiace účty a samoobslužné depozitné dôchodkové účty.³⁷

Na konci roku 2020 tvorilo poľský finančný sektor 30 komerčných bánk, 530 družstevných bánk a 36 pobočiek úverových inštitúcií. Počet komerčných bánk kontrolovaných Štátnou pokladnicou bol stále 8, ktorých aktíva tvoria 44,2% celkových aktív sektora, pričom 43,6 % bolo kontrolovaných zahraničným kapitálom. Aj v Poľsku bol zaznamenaný rýchly rast vkladov domácností. Podiel dlhodobých vkladov je však obmedzený a termínovaný nesúlad na strane úverov a vkladov je značný.

Poľské banky sú považované za veľmi bezpečné a stabilné. Potvrdilo sa to aj počas pandémie, kedy sa pozastavilo bežné bankové podnikanie a pozornosť sa venovala podpore bankovým klientom vlastnými prostriedkami. Preukázali tak prevádzkovú efektivitu aj v mimoriadnych podmienkach.

Bankový sektor tejto krajiny však čelí aj rôznym výzvam, ktorými sú fiškálne a regulačné zaťaženie, napr. v podobe poľskej bankovej dane. Tejto dani čelia všetky domáce a zahraničné banky a poisťovne, ale aj inštitúcie poskytujúce spotrebiteľské úvery pôsobiace v Poľsku. Základom dane je ich majetok a sadzba je 0,44% ročne.³⁸

³⁷ INVESTOPEDIA. *Deposit Interest Rate*. [online]. 2021. [cit. 2022-01-04], Dostupné na: <https://www.investopedia.com/terms/d/deposit-interest-rate.asp>

³⁸ EBF. *Poland's banking sector: Facts and Figures* [online]. 2021. [cit. 2022-02-04], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/poland/>

1.4.4 *Maďarsko*

Bankový systém v Maďarsku prešiel koncom 90. rokov zmenou a to zavedením dvojstupňového bankového systému, čo znamená, že funkcie centrálnej banky a iných špecializovaných bánk sú oddelené. Privatizáciou chceli dosiahnuť podiel štátu na bankovom sektore menší ako 25% a odkúpením zahraničnými investormi tak zabrániť možným politickým vplyvom. Postavenie centrálnej banky má od roku 1987 Magyar Nemzeti Bank (MNB), ktorá je v súčasnosti zároveň členom Európskeho systému centrálnych bánk (ESCB). Vďaka pripojeniu Maďarska k EÚ sa už aj iné úverové inštitúcie v inom členskom štáte môžu zapojiť do cezhraničných služieb.³⁹

Na začiatku transformácie sa v Maďarsku používal systém plazivých kurzov s viazanosťou na menový kôš a mesačne upravovanou centrálnou paritou. Postupom času prešlo na systém pevných kurzov s jednostrannou viazanosťou forintu na euro. To trvalo do februára 2008, kedy zaviedlo plávajúci výmenný kurz, ktorý umožňuje centrálnej banke uskutočňovať intervencie na devízovom trhu, a teda prestalo sa zúčastňovať na ERM II.⁴⁰

Maďarská centrálna banka – Magyar Nemzeti Bank (MNB) používa na vyjadrenie úrokových sadziieb jeden zo svojich nástrojov menovej politiky, a to koridor úrokových sadziieb. CB tak môže úrokové sadzby správnou reguláciou zvyšovať alebo znižovať, a tak ovplyvňovať agregátny dopyt po investičných a spotrebných tovaroch v ekonomike, ako aj rozhodovanie domácností o úsporách a spotrebe.⁴¹ MNB tak využíva:

- **Hlavnú referenčnú sadzbu (HRS)**, je základnou sadzbou MNB, ktorú platí komerčným bankám za dvojtýždňové dlhopisy, ktoré sú u nej uložené. O jej výške rozhoduje Menová rada MNB, so zámerom dosiahnuť svoje dva hlavné ciele, a to cenovú stabilitu a nízku infláciu.⁴²
- **Jednodenná sadzba vkladov CB**, ktorá sa nazýva aj spodná časť koridoru úrokových sadziieb. Pri tejto úrokovej sadzbe môžu úverové inštitúcie ukladať svoje prebytočné prostriedky do CB s jednodňovou splatnosťou bez akýchkoľvek obmedzení.

³⁹ *Banking and capital markets* [online]. 2018. [cit. 2022-02-04], Dostupné na: <https://mkik.hu/en/banking-and-capital-markets>

⁴⁰ *Správa komisie európskeho parlamentu a rade* [online]. [cit. 2022-02-04], Dostupné na: <http://ec.europa.eu>

⁴¹ CSABA, B. *Súbor nástrojov menovej politiky MNB*. [online]. 2009. s. 2. [cit. 2022-03-04], Dostupné na: <https://www.mnb.hu/letoltes/eszkozta-reszletes.pdf>

⁴² BANK360.HU. *Všetko, čo potrebujete vedieť o základnej sadzbe centrálnej banky*. [online]. 2022. [cit. 2022-03-04], Dostupné na: <https://bank360.hu/blog/jegybanki-alapkamat>

- **Jednodenná sadzba zabezpečených úverov**, ktorá je vrcholom úrokového koridoru. Ak úverové inštitúcie nutne potrebujú krátkodobú likviditu, ale z nejakého dôvodu k nej nemajú prístup v rámci bankového systému, tak MNB im poskytuje neobmedzený prístup k likvidite, čím obmedzuje rast medzibankových úrokových sadzieb.⁴³

Aj keď v poslednom období dochádza k miernemu oslabeniu bankového sektora, spôsobeného zavedením bankovej dane, tak je maďarský bankový systém stabilný a má značne kapitálové rezervy, ktoré ho robia odolným voči rizikám.⁴⁴

⁴³ CSABA, B. *Súbor nástrojov menovej politiky MNB*. [online]. 2009. s. 5. [cit. 2022-03-04], Dostupné na: <https://www.mnb.hu/letoltes/eszkozta-reszletes.pdf>

⁴⁴ EBF. *Hungary's banking sector: Facts and Figures* [online]. 2021. [cit. 2022-03-04], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/hungary/>

2 Cieľ práce

Podstatou zvolenej témy bakalárskej práce je porovnávať komerčné banky krajín Vyšehradskej štvorky, no dôležitosť kladieme aj na skúmanie správania sa centrálnych bánk, ktoré v ich hospodárení zohrávajú dôležitú úlohu. Práve pri porovnávaní centrálnych bánk sa stretávame so zaujímavým faktorom, ktorým je participácia Slovenskej republiky v Eurosysteme. Keďže Európska centrálna banka prebrala zodpovednosť za menovú politiku Národnej banky Slovenska je zaujímavé sledovať odlišnosti reakcií v konfrontácii s ostatnými centrálnymi bankami, ktoré majú vlastnú menovú politiku.

Hlavným cieľom je teda analyzovať vývoj vybraných ukazovateľov v značne odlišných bankových sektoroch a ekonomikách. Počnúc úrokovými sadzbami, veľkosťou a koncentráciou, ale aj ich výnosnosťou a likviditou v sledovanom období.

3 Metodika práce a metody skúmania

Pri vytváraní dôslednej komparácie komerčných bánk v rámci krajín V4 bolo dôležité najskôr zozbierať relevantné informácie o jednotlivých bankových sektoroch a vymedziť tak smer, ktorým sa chceme uberať. Tieto poznatky spolu s východiskovými znalosťami týkajúcich sa bánk sumarizujeme v teoretickej časti. Po ozrejmnení situácie v príslušných štátoch bolo pre nás jednoduchšie stanoviť si ciele a pomocou jednotlivých ukazovateľov ich následne v praktickej časti analyzovať a interpretovať.

Súčasťou analýzy sa stali práve tie komerčné banky, ktoré sa umiestnili v rebríčku hodnôt celkových aktív na prvých troch miestach. Z dôvodu ich rozsiahlych názvov sme v praktickej časti používali ich skrátené názvy, ktoré sú zobrazené v nasledujúcej Tabuľke č.3.

Tabuľka č.3 – Skratky názvov komerčných bánk

	Banka	Skratka
SR	Slovenská sporiteľňa	SLSP
	VÚB Banka	VÚB
	Tatra Banka	TB
HU	OTP Bank	OTP
	Kereskedelmi és Hitelbank	K&H
	Unicredit Bank	Unicredit
PL	PKO Bank	PKO
	Bank Pekao	Pekao
	Santander Bank Polska	Santander
ČR	ČSOB	ČSOB
	Česká sporiteľňa	CSAS
	Komerční banka	KB

Zdroj: Vlastné spracovanie

Rovnako ako pri komerčných bankách sme skratky používali aj pri tých centrálnych, kde NBS predstavuje Národnú banku Slovenska, ČNB – Česká národní banka, NBP -Narodowy Bank Polski a MNB – Magyar Nemzeti Bank.

Analýzu sme primárne sústredili na obdobie 2016–2020, pretože v čase jej zhotovovania neboli dáta za rok 2021 úplné, no z dôvodu neplnohodnotných dát niektorých bánk sa v nej dokonca vyskytujú aj grafické zobrazenia okresané na roky 2018–2020. V prípade porovnávaných základných úrokových sadzieb sme po zvážení dôležitosti väčšieho časového rozpätia využili dáta za posledných 10 rokov.

Značné komplikácie pri analyzovaní dát v praktickej časti spôsobili aj rozdielne meny krajín V4, ktoré sme sa rozhodli prerátať na eurá podľa príslušných kurzov k 31.12. daného roka, keďže aj porovnávané dáta pripadajú k rovnakému dátumu.

Zadanú tému bakalárskej práce sme spracovávali využitím týchto metód:

- Komparácia – táto metóda našla svoje využitie v praktickej časti, kde sme porovnávali jednotlivé bankové systémy a ich časti, no súčasne tvorila podstatu celej našej práce.
- Analýza – vzhľadom na to, že informácie a dáta sú v súčasnosti dostupné a je ich nespočetne veľa, aplikácia tejto metódy bola nevyhnutná. Vďaka analýze informácií sme nakoniec dokázali vybrať a aplikovať len tie relevantné.
- Dedukcia – tento proces sme využívali na spracovávanie známych skutočností a vyvodzovanie odpovedí.
- Indukcia – na základe tejto metódy sme sa dopracovali k výsledku práce.
- Selekcia – zo zozbieraných údajov a informácií sme museli uvážlivo vyňať to najdôležitejšie a najrelevantnejšie.

4 Výsledky práce

Štvrtá kapitola bakalárskej práce zahŕňa praktickú časť, v ktorej sa budeme venovať rozboru konkrétnych ukazovateľov ako nástrojov na porovnávanie bánk a bankových sektorov. Na toto porovnávanie je možno použiť veľké množstvo metrík v závislosti od konkrétneho skúmaného aspektu. V práci sa najskôr zameriame na porovnanie základných úrokových sadzieb centrálnych bánk a následne budeme skúmať štyri aspekty, a to: veľkosť, koncentráciu, ziskovosť a likviditu bánk krajín V4.

Potom ako si objasníme a porovnáme vývoj úrokových sadzieb sa v druhej podkapitole, budeme venovať porovnávaniu bankových sektorov krajín V4 vo vzťahu k reálnej ekonomike prostredníctvom celkových aktív bánk. Tieto údaje neskôr spracovávame aj na úrovni jednotlivých komerčných bánk skúmaných krajín. V rámci tejto kapitoly sme sa rozhodli použiť aj ukazovatele štrukturálnejšieho charakteru ako počet bánk v pomere k počtu obyvateľov a ukazovateľ koncentrácie bánk.

Tretia podkapitola je venovaná výnosnosti bánk skúmaných krajín využitím troch ukazovateľov, začínajúc čistým ziskom, ktorý je základom pre ďalej používané klasické pomerové ukazovatele výnosnosti aktív a výnosnosti vlastného kapitálu.

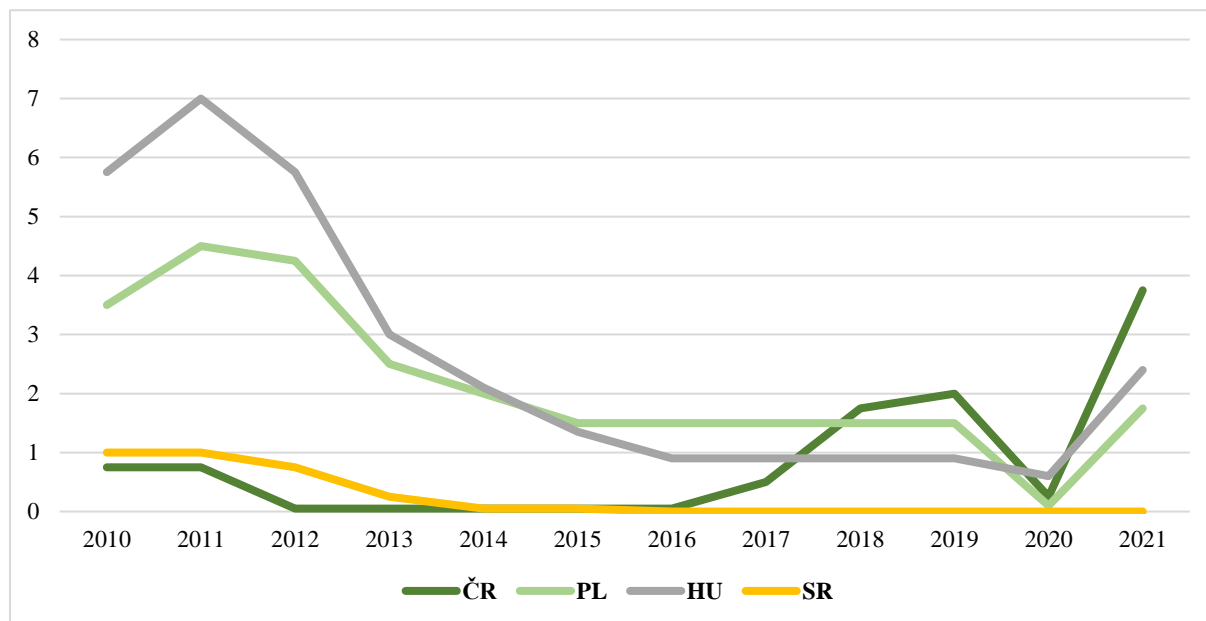
V poslednej podkapitole budeme bližšie skúmať likviditu jednotlivých bánk pomocou dvoch ukazovateľov, a to v závislosti od podielu klientskych úverov na ich celkových aktívach a podielu klientskych úverov na klientskych vkladoch.

4.1 Základné úrokové sadzby centrálnych bánk

Úrokové sadzby majú veľmi výrazný vplyv na stabilitu finančných sektorov. V niektorých situáciách môžu nízke úrokové sadzby pomôcť bankám a ich klientom čeliť nepriaznivému vývoju, no dlho pretrvávajúce obdobie takýchto nízkych úrokových sadzieb môže finančnú stabilitu ovplyvňovať naopak negatívne. Môže spôsobovať práve zadlženosť domácností, riziko likvidity, ale aj problémy so ziskovosťou a odolnosťou bánk. Úrokové sadzby sa odvíjajú od sadzieb na medzibankovom trhu a tie zase od základných úrokových sadzieb stanovených centrálnymi bankami štátov.

Na nasledujúcom Grafe č.1 sa zameriame na vývoj základných úrokových sadzieb centrálnych bánk v rokoch 2010-2021:

Graf č.1 – Vývoj základných úrokových sadziieb (2010-2021)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ centrálnych bánk

Graf č.1 odzrkadľuje množstvo skutočností, počnúc dlhovou krízou, príchod pandémie, no viditeľnou črtou je aj účasť Slovenskej republiky v Eurosysteme. Dôvodom výkyvov počas skúmaných rokov je zakaždým snaha centrálnych bánk promptne reagovať na problémy v danej ekonomike. Spúšťáčom regulovania úrokových sadziieb v rokoch 2012-2014 bola kríza a následná potreba dodania likvidity do finančného sektora. Centrálné banky tak znižovali úrokové sadzby a ponúkali tzv. „lacné“ peniaze za účelom zrýchlenia ekonomiky. Je zrejmé, že po vypuknutí pandémie sa všetky ekonomiky snažili naopak zvýšiť úrokové sadzby, a tak ustáliť cenovú hladinu a dosiahnuť zníženie vzniknutej inflácie.⁴⁵

Česká národná banka spolu s Maďarskou národnou bankou boli prvé centrálné banky v rámci Európskej únie, ktoré v roku 2020 zareagovali zvyšovaním sadziieb, no Poľsko sa pomalším tempom pridalo tiež. Zvýšené hodnoty úrokových sadziieb v Českej republike v rokoch 2017-2019, boli spôsobené snahou udržať menovú stabilitu v podobe korigovania inflačného vývoja v ekonomike.

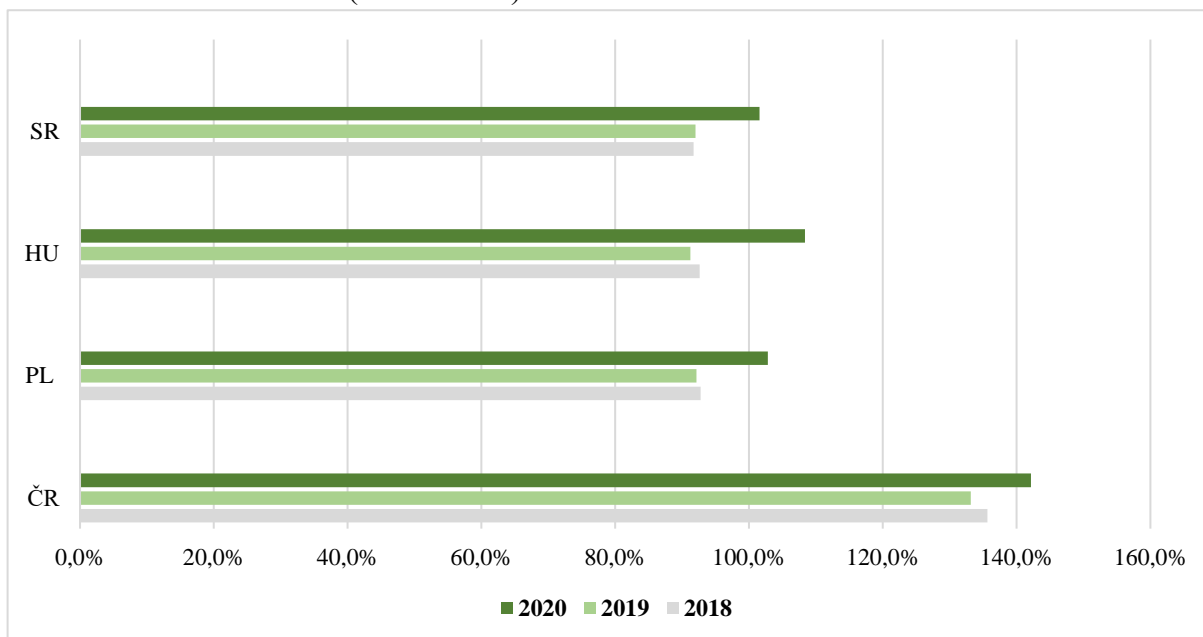
Už spomínaným rozdielom medzi činnosťou Národnej banky Slovenska a ostatnými bankami je jej viazanosť na menovú politiku Európskej centrálnej banky. ECB má už od dlhovej krízy v roku 2008 základnú úrokovú sadzbu pohybujúcu sa okolo nuly, a to s cieľom podporiť ekonomiku a predchádzať tak ďalším možným kolapsom.

⁴⁵ ECB. *Stručný pohľad na minulý rok*. [online]. 2021. [cit. 2022-11-04], Dostupné na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.sk.html>

4.2 Veľkosť bánk a ich koncentrácia

Na potvrdenie alebo vyvrátenie názoru o veľkosti bankového sektora, ktorý hovorí o tom, že veľkosť bankového sektora by mal súvisieť s kapacitou danej krajiny využijeme ukazovateľ, ktorý vyjadruje pomer celkových bankových aktív k HDP.

Graf č.2 – Celkové aktíva (ako % HDP)

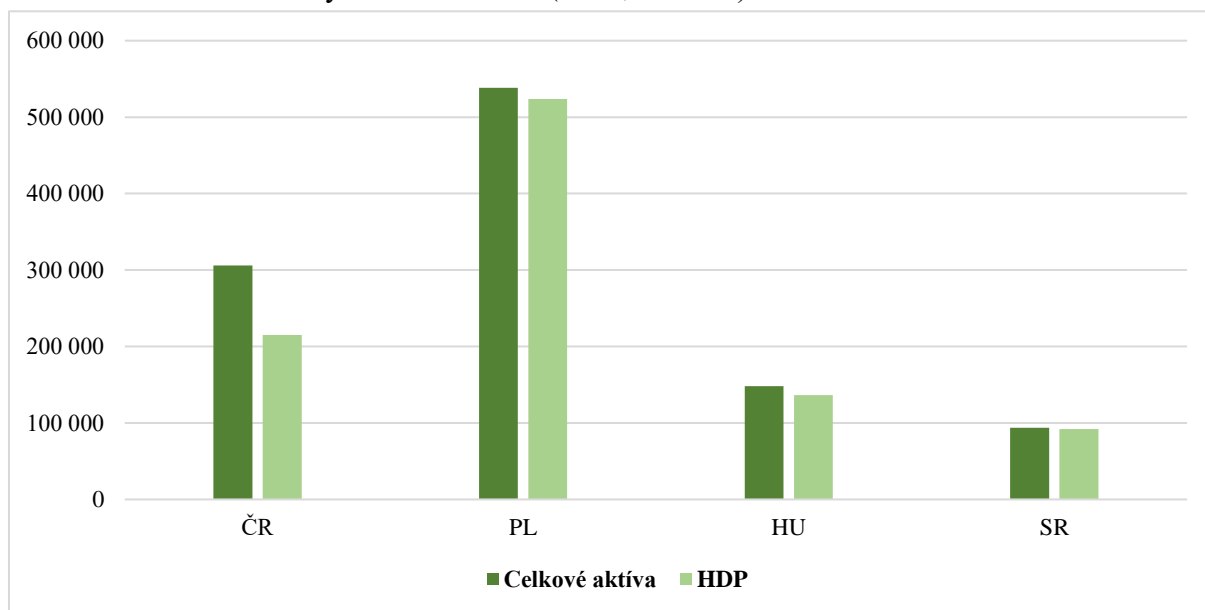
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ centrálnych bánk

Po porovnaní celkových aktív v pomere s HDP jednotlivých krajín, môžeme na Grafe č.2 vidieť, že Česká republika má tento pomer výrazne vyšší ako ostatné krajiny. Z tohto pohľadu by sme teda mohli tvrdiť, že bankový sektor je v rámci krajín V4 najrozvinutejší práve v Českej republike. Druhou najrozvinutejšou krajinou podľa tohto ukazovateľa by bolo Maďarsko, no v prípade týchto zvyšných troch krajín sú minimálne rozdiely.

Čo sa týka vývoja tohto pomerového ukazovateľa za posledné tri roky, môžeme v roku 2019 badať mierny pokles (s výnimkou Slovenskej republiky) a následný prudký nárast hodnôt v roku 2020. Tento jav spôsobil príchod pandémie Covid-19, kedy centrálné banky prijali mimoriadne opatrenia na zmiernenie hospodárskych dopadov a na podporu oživenia bankového sektora. Veľkú úlohu zohrávali nekonvenčné nástroje menovej politiky, a to práve nákupy aktív, ale aj zvyšujúci sa počet úverov, spôsobený znižovaním úrokových sadzieb. Dôsledky pandémie sa však odzrkadlili aj na národnej ekonomike, a to hlavne v jej absolútnom počiatku, kedy pokus o porážku vírusu priniesol zmrazenie ekonomiky, a teda pokles HDP. Z tohto dôvodu pripisujeme zvýšené hodnoty ukazovateľa za rok 2020 (Graf č.2) práve týmto okolnostiam.

Graf č.3 nám pre lepšiu predstavu veľkosti bankového sektora približuje reálny objem peňazí porovnávaných hodnôt v roku 2020. Zároveň potvrdzuje, že na porovnanie bankových sektorov je lepšie zvoliť pomerový ukazovateľ ako pozerat' sa na dané hodnoty jednotlivo, keďže sa tieto krajiny veľmi líšia v ich geografickej štruktúre aj hustote obyvateľstva. Práve preto sa nám môže zdať, že tento graf odráža len poradie veľkosti krajín ako takých.

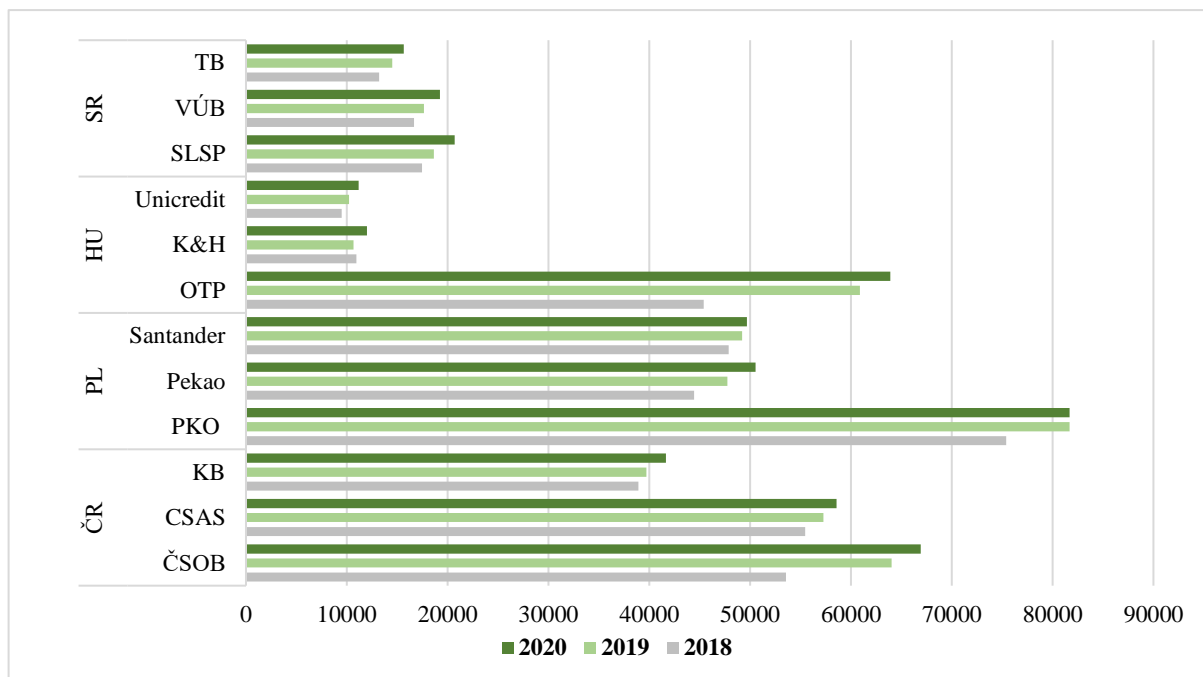
Graf č.3 - Pomer celkových aktív k HDP (2020, v mil. €)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ centrálnych bánk

Celkové aktíva sa používajú aj na vyhodnotenie najväčších komerčných bánk v rámci krajiny. Nesledujúci Graf č.4 zobrazuje tri najväčšie komerčné banky každej krajiny V4 podľa ich objemu celkových aktív. Na tomto grafe sa v podstate odzrkadľujú hodnoty z predošlého grafu na centrálnej úrovni, a to práve kvôli spomínaným rozdielom medzi krajinami. Na základe tohto skúmania budeme vybrané komerčné banky používať aj pri ďalšej analýze.

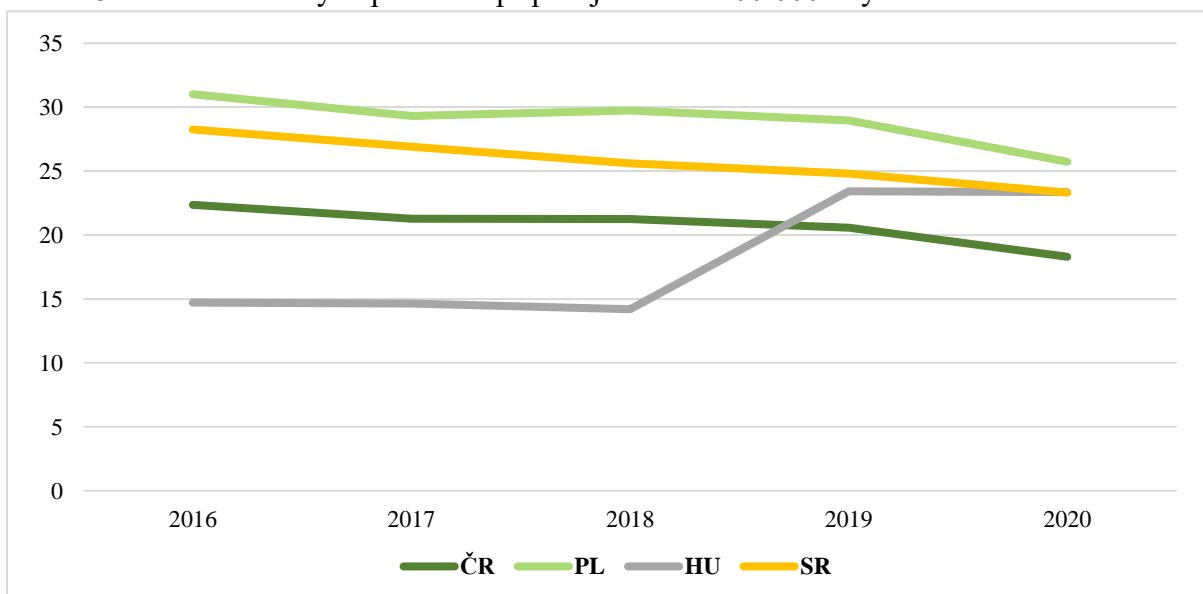
Graf č.4 – Celkové aktíva komerčných bánk (v mil. €)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ komerčných bánk

Na meranie veľkosti bankových sektorov sa častokrát používa aj pomerový ukazovateľ bankových pobočiek pripadajúcich na 100 000 obyvateľov. Porovnávať počet bankových pobočiek pripadajúcich na krajinu by vzhľadom na ich rozdielne charakteristiky a veľkosť hospodárstva, či zaľudnenia nebola adekvátna. Preto sme zvolili alternatívu pomerového ukazovateľa na 100 000 obyvateľov, ktorý je zobrazený na Grafe č.5.

Graf č.5 – Počet bankových pobočiek pripadajúcich na 100 000 obyvateľov

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov z Svetovej banky

Z grafu je na prvý pohľad zrejmé, že v roku 2020 bolo najviac pobočiek na území Poľska. Konkrétne tam pripadá 26 pobočiek komerčných bánk na 100 000 obyvateľov. Naopak najmenej pobočiek je v Českej republike, kde je na rovnaký počet obyvateľov iba 18 bánk. Hodnoty ukazovateľa znázorňujúce situáciu na Slovensku sú v strede medzi týmito dvoma štátmi s konečnou hodnotou za rok 2020 vo výške 23 bánk na 100 000 obyvateľov. Z hľadiska vývoja, majú krivky klesavú tendenciu k čomu pravdepodobne prispel prechod na internetové a mobilné transakcie. Výnimkou je ale Maďarsko, ktorého bankovníctvo je jednak technologicky na nízkej úrovni oproti ostatným štátom, no na grafe môžeme vidieť, že počet bankových pobočiek v roku 2019 prudko stúpol. Rok 2019 bol pre Maďarsko rokom konsolidácie družstevného sektora, vrátane prepojených komerčných bánk. Na konci apríla sa spojili tri banky a družstvo, a následne v októbri sa tento nový subjekt zlúčil s inou komerčnou bankou a 11 záchrannými družstvami.⁴⁶

Hodnoty celkových aktív komerčných bánk môžeme prakticky ďalej využiť aj na vyhodnotenie koncentrácie bankových sektorov krajín V4. Na základe ukazovateľa koncentrácie vieme zmerať ako pomer koncentrácie 3 najväčších bánk ovplyvňuje výkonnosť bánk. Tento pomerový ukazovateľ teda do pomeru kladie súčet celkových aktív 3 najväčších skúmaných bánk k celkovým aktívam bankového sektora. Hypotéza je taká, že čím je väčší pomer koncentrácie, tým väčšie percento celkových bankových aktív vlastní málo bánk a tým je menšia konkurencia v bankovom sektore. Vysoký pomer koncentrácie je dôkazom toho, že vlastníctvo aktív v bankovom sektore krajiny ovláda málo bánk, čo vedie k monopolistickým abnormálnym ziskom. Na druhej strane nízky pomer koncentrácie jednoducho znamená, že veľké banky kontrolujú nízky podiel aktív a menšie banky čelia veľkej konkurencii.⁴⁷

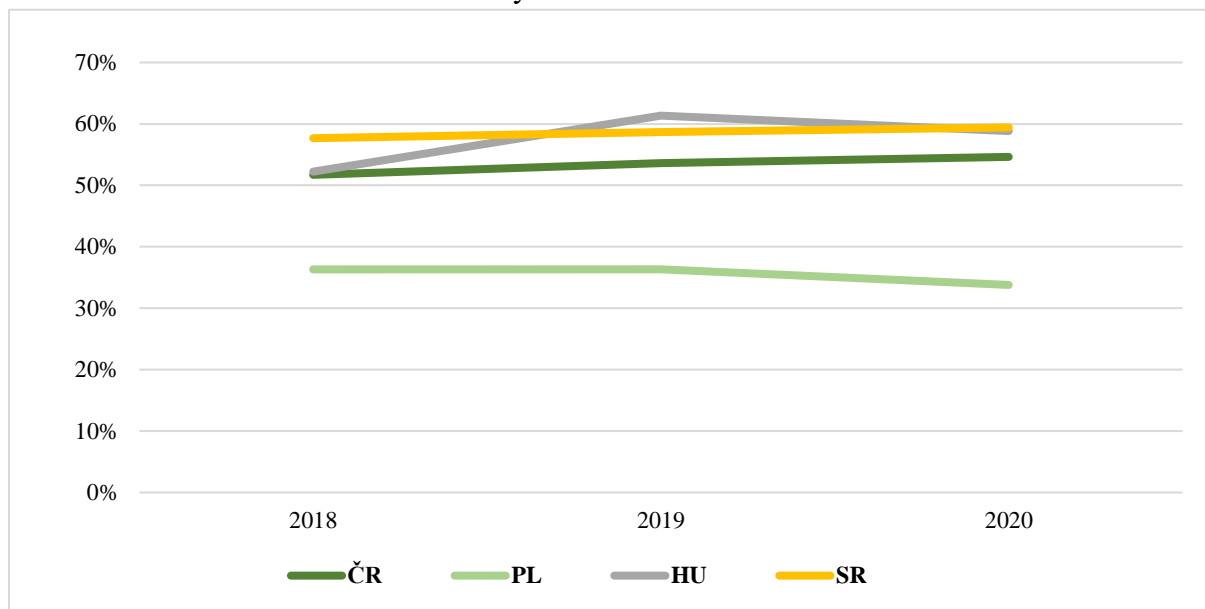
Ak sa pozrieme na vývoj Grafu č.6 vidíme, že miery koncentrácie všetkých štátov sa za posledné tri roky veľmi nemenili. Môžeme tak dedukovať, že v ich bankových štruktúrach nenastali výrazné zmeny a podiely bánk na trhoch sú relatívne stabilné. Najvyššiu a približne rovnakú mieru koncentrácie spomedzi krajín V4 (50%-60%) má Slovenská republika, Maďarsko a Poľsko. Podľa týchto hodnôt zaradzujeme tieto bankové sektory medzi stredne koncentrované, čo znamená, že 3 zahrnuté komerčné banky dokopy síce vlastnia nadpolovičnú

⁴⁶ EBF. *Hungary's banking sector: Facts and Figures* [online]. 2021. [cit. 2022-13-04], Dostupné na: https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2020/11/EBF_043537-Banking-in-Europe-EBF-Facts-and-Figures-2020.pdf

⁴⁷ DNB. *Measures of competition and concentration in the banking industry*. [online]. 2002. [cit. 2022-14-04]. Dostupné na: https://www.dnb.nl/media/o2vdj421/measures_of_competition_and_concentration_in_the_banking_industry.pdf

väčšinu celkových bankových aktív, no nie sú to monopolistické banky. Na druhej strane Poľsko má výrazne najnižšiu mieru koncentrácie pohybujúcu sa od 30-40%, čo znamená, že trhovú podiel je medzi komerčnými bankami rozdelený rovnomernejšie ako vo zvyšných krajinách V4.

Graf č.6 – Miera koncentrácie komerčných bánk

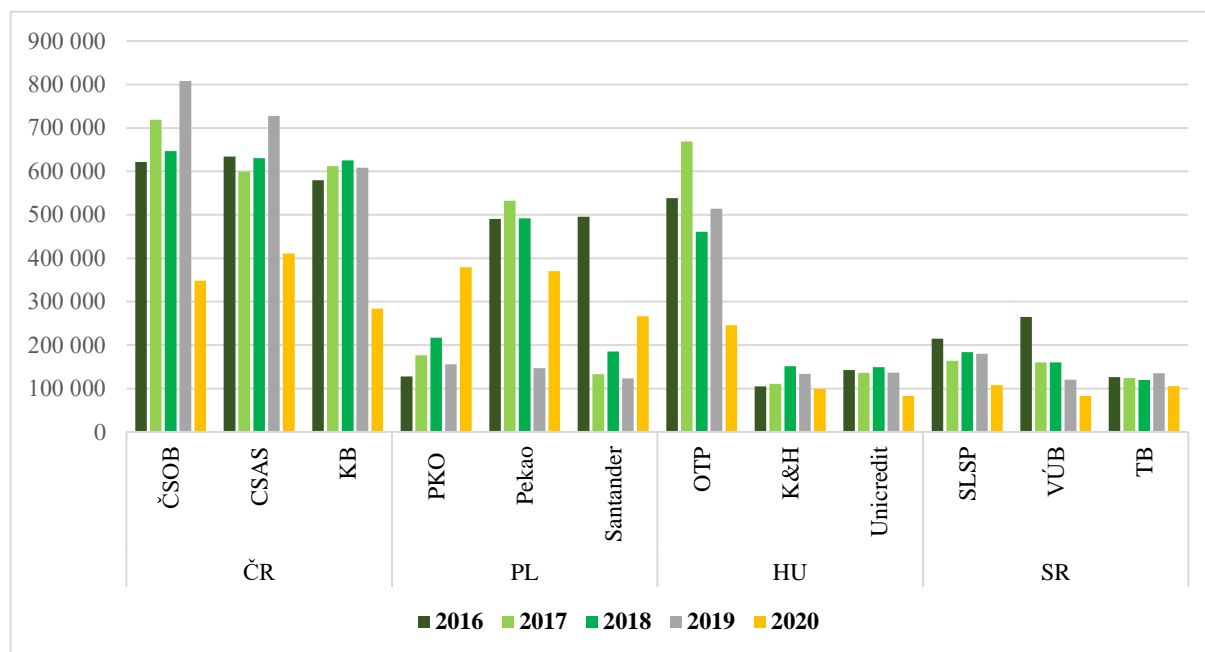
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ komerčných bánk

4.3 Ziskovosť komerčných bánk v rámci krajín V4

V tejto časti bakalárskej práce sa budeme zaoberať jednou z najdôležitejších finančných kategórií trhového hospodárstva a hlavným motívom ľudí na podnikanie, ziskovosťou. Životaschopnosť bánk ako subjektov, ktoré finančne zásobujú hospodárstvo, je naopak podmienená fungovaním a rozvojom jednotlivých hospodárskych subjektov a v makroekonomickom meradle je motorom rozvoja jednotlivých odvetví a hospodárstva ako celku. Cieľom tejto časti je analyzovať ziskovosť vybraných bánk krajín V4 na základe údajov z finančných výkazov s použitím klasických ukazovateľov ziskovosti.

Vzhľadom na to, že ukazovatele rentability porovnávajú hodnotu dosiahnutého čistého zisku vo vzťahu k celkovým aktívam, alebo k hodnote vlastného kapitálu, základom pre ich výpočet bude hodnota samotného čistého zisku. Hodnoty čistého zisku pozorovaných komerčných bánk môžeme vidieť na Grafe č.7.

Graf č.7 – Čistý zisk/strata (v tis. €)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ komerčných bánk

Čistý zisk sa v roku 2020 viditeľne znížil skoro vo všetkých krajinách V4 a to práve kvôli pandémie, počas ktorej bankám vznikol veľký nárast nákladov. Príchod pandémie bol veľkou výzvou nielen pre zdravotníctvo, ale aj pre centrálné banky, ktorých úlohou bolo rýchlo a promptne zareagovať v podobe nástrojov monetárnej politiky, ktorými usmerňujú cenovú stabilitu, likviditu a množstvo peňazí v obehu.

Centrálné banky reagovali na túto vzniknutú situáciu napríklad predajom vlastnej meny na trhu alebo nákupom zahraničnej meny. Tieto intervencie podnecujú zvýšený dopyt po domácej mene, jej následne oslabenie a ideálnejšie podmienky pre export. Ďalšími krokmi centrálnych bánk bolo znižovanie úrokových sadzieb a podpora hospodárstva odlevom verejných financií do najviac postihnutých odvetví, či profesií, bez ktorých by došlo k ešte väčšiemu úpadku hospodárstva.

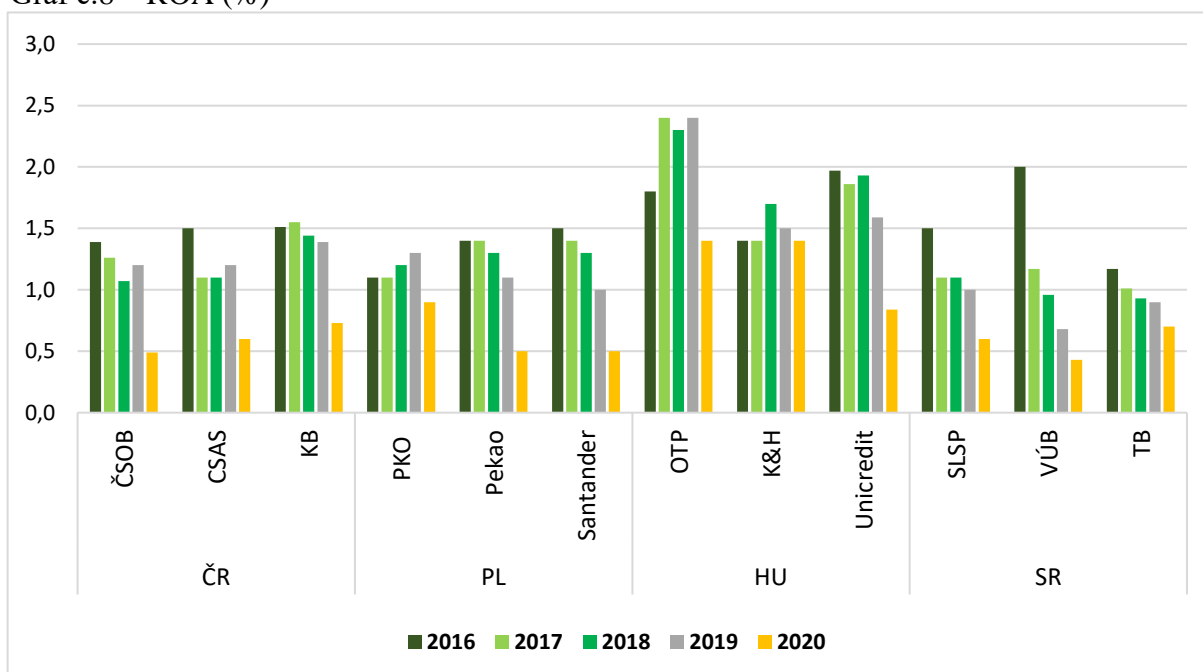
Na Grafe č.6 vidíme, že pokles zisku v roku 2020 nie je pravidlom a poľské komerčné banky ním naopak disponujú a medziročne sa zvýšil v priemere o 58%. Národná banka Poľska pomohla hospodárstvu krajiny jedným obzvlášť zásadným krokom, ktorý posilnil účinok zníženia úrokových sadzieb a podporu likvidity sekundárneho trhu, a to práve operáciami na voľnom trhu. Nákupom dlhopisov spolu s ostatnými opatreniami efektívne znížila náklady pandémie pre poľské hospodárstvo.⁴⁸ V Českej republike sa čistý zisk sledovaných bánk znížil v priemere o 51%. Hlavným problémom bol výmenný kurz českej koruny, ktorý vykazoval

⁴⁸ NBP. *Annual report* [online]. 2020. [cit. 2022-18-04], Dostupné na: https://www.nbp.pl/en/publikacje/r_roczny/rocznik2020_en.pdf

obzvlášť vysokú úroveň volatility.⁴⁹ Jeho hodnota na medzibankovom devízovom trhu kolísala v závislosti od priebehu pandémie, čo ovplyvňovalo zisk bánk prostredníctvom ocenenia. Početné rizikové náklady znížili čistý zisk aj v Maďarsku a to konkrétne v priemere o 39%. Keďže Slovenská národná banka je jednou z centrálnych bánk Eurosystemu, čistý zisk komerčných bánk bol značne ovplyvnený mimoriadnymi kompenzáciami a podpornými opatreniami ECB.⁵⁰

Vývoj rentability aktív (ROA), ktorá dáva do pomeru čistý zisk ku aktívam komerčných bánk znázorňuje Graf č.8. Najvyššie hodnoty za sledované obdobie dosahovali maďarské komerčné banky. Najmä teda OTP banka, ktorá v roku 2019 vzrástla na 2,4% a môžeme tu hovoriť o excelentnej návratnosti aktív.

Graf č.8 – ROA (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ komerčných bánk

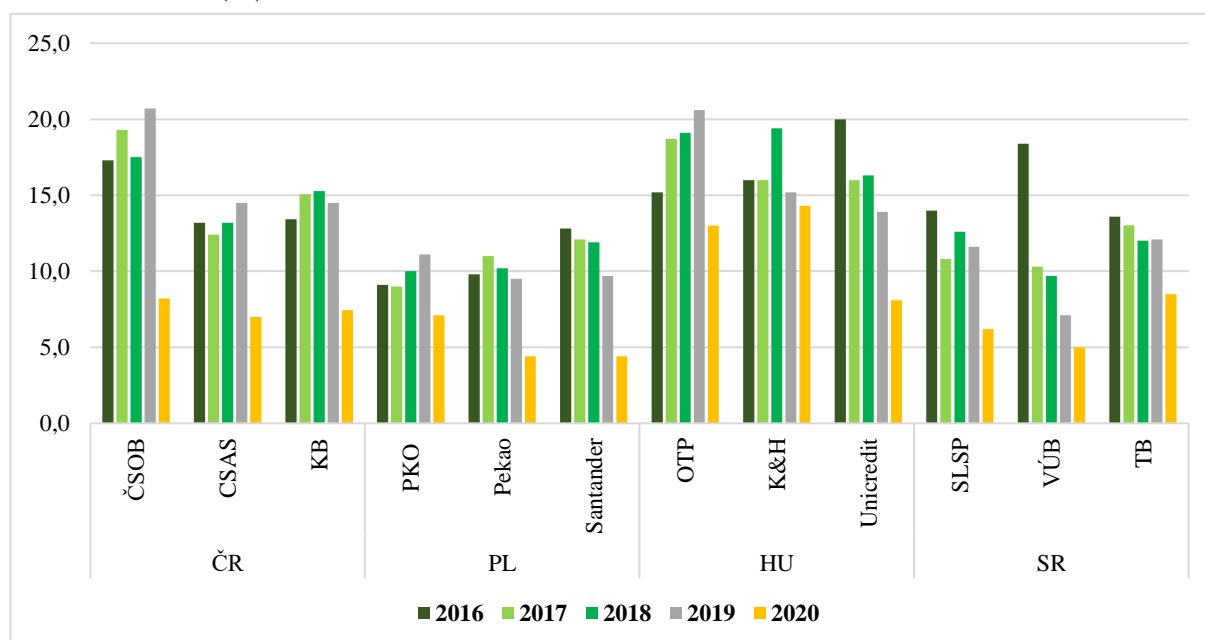
Aj tento ukazovateľ nám však znázorňuje vplyv pandémie na bankovníctvo a v roku 2020 zaznamenáva prepad návratnosti aktív v každej skúmanej komerčnej banke. Najviac sa medziročne znížila návratnosť v Českej republike a to v priemere o 0,7%. Návratnosť v Poľsku sa medziročne znížila v priemere o 0,6% a v Maďarsku o 0,5%. Najnižší pokles návratnosti z roka 2019 na 2020 zaznamenali slovenské komerčné banky v medziročnom priemere o 0,3%.

⁴⁹ CNB. *Annual report* [online]. 2020. [cit. 2022-18-04], Dostupné na: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/about_cnb/.galleries/performance/annual_reports/download/vz_2020_en.pdf

⁵⁰ NBS. *Výročná správa* [online]. 2020. [cit. 2022-20-04], Dostupné na: https://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/AnnualReport/ARNBS20.pdf

Druhým pomerovým ukazovateľom rentability je návratnosť kapitálu (ROE). Na rozdiel od ROA je tento ukazovateľ mierou zisku vo forme pomerného zisku z vlastného imania. To znamená, že finančný pomer ROE sa používa na identifikáciu administratívnej efektívnosti komerčných bánk pri využívaní investícií akcionárov. Čím vyššia je hodnota ROE, tým vyššia je šanca, že investori budú priťahovaní investovať, pretože znamená lepšiu ziskovosť banky. Keďže vyššia ROE je žiaduca na prilákanie investorov, manažéri bežne používajú monetárne kontroly, aby dosiahli vyššiu ROE a získali konkurencieschopnosť v tomto odvetví.⁵¹Tento ukazovateľ sa počíta vydelením vlastného imania investorov k zisku banky po zdanení a jeho interpretáciu pre skúmané komerčné banky môžeme vidieť na nasledujúcom Grafe č.9.

Graf č.9 – ROE (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ komerčných bánk

Rast celkových nákladov na kontrolu rizika a vyrovnávanie strát, ktorým čelili komerčné banky, ovplyvnil aj návratnosť ich kapitálu. Medziročne klesol najviac v Českej republike, a to v priemer o 9%. V Poľsku a Maďarsku klesla hodnota ukazovateľa v priemere o 4,8%. Najmenej medziročne kleslo ROE na Slovensku, a to len o 3,7%. Opäť bolo pre Slovensko veľkou výhodou byť ako jediný zo štátov pod kontrolou Európskej centrálnej banky, ktorá svojimi opatreniami výrazne zmierňovala dopady pandémie.

⁵¹ KHARATYAN, D. *Ratios and indicators that determine return on equity* [online]. 2020. [cit. 2022-21-04], Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/153414647.pdf>

4.4 Likvidita komerčných bánk krajín V4

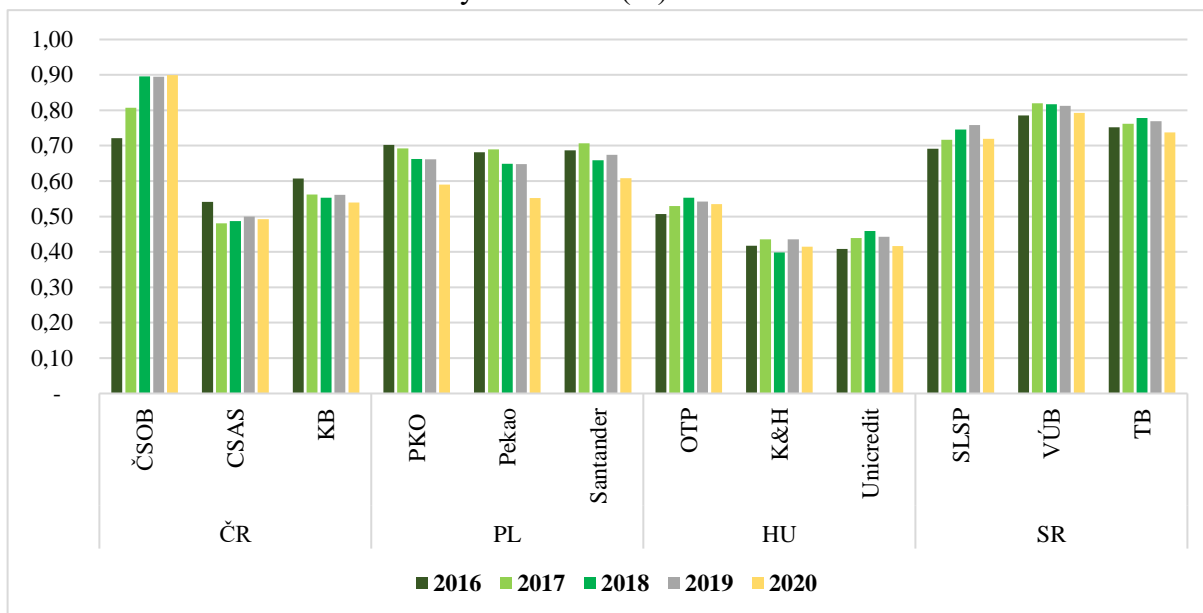
Poskytovanie úverov patrí medzi základné činnosti komerčných bánk a pokles ich objemu patrí k základným ukazovateľom dynamiky vývoja bánk. Na rozdiel od iných aktív bánk, ako napríklad cenných papierov, si úvery vyžadujú viac organizačných schopností a úsilie zamestnancov, teda ak by sa poskytovanie úverov nerealizovalo správne, mohlo by to spôsobiť neefektívnosť. Čím viac je banka zaúverovaná, tým nižšia je jej likvidita, a keďže banky nedokážu efektívne riadiť aktíva a pasíva, v prípade nesplácaných úverov môže byť rizikovejšia. Naopak, ak sú hodnoty ukazovateľa príliš nízke, môže to znamenať, že má banka odlišné zameranie alebo má problémy s predajom svojich produktov.⁵²

Vzhľadom na to, že si potrebujeme overiť, či sa z dlhodobejšieho hľadiska úverové portfólio nezhoršuje, analyzujeme tento ukazovateľ v rozhraní rokov 2016-2020. Priemerná hodnota tohto ukazovateľa v rámci troch skúmaných komerčných bánk krajín V4 sa pohybuje v rozpätí od 46%-76%. Najnižšia priemerná hodnota pomeru úverov k celkovým aktívam pripadá komerčným bankám v Maďarsku a najvyššia v Slovenskej republike. V Poľsku (66%) a v Českej republike (64%) je medzi priemernými hodnotami ukazovateľa len malý rozdiel.

Na základe týchto hodnôt môžeme tvrdiť, že skúmané bankové sektory dominujú univerzálnymi bankami, no je nevyhnutné analyzovať konkrétne hodnoty jednotlivých komerčných bánk, ktoré sú zobrazené na nasledujúcom grafe.

⁵² VYBÍHAL, V. *K možnosťou uplatnení poměrových ukazovatelů při hodnocení výsledků podnikatelské činnosti*. Praha: Ministerstvo financí České republiky, roč. 45. 1995, 22-23 s. [cit. 2022-22-04], Dostupné na: <https://journal.fsv.cuni.cz/mag/article/show/id/461>

Graf č.10 – Pomer úverov k celkovým aktívam (%)

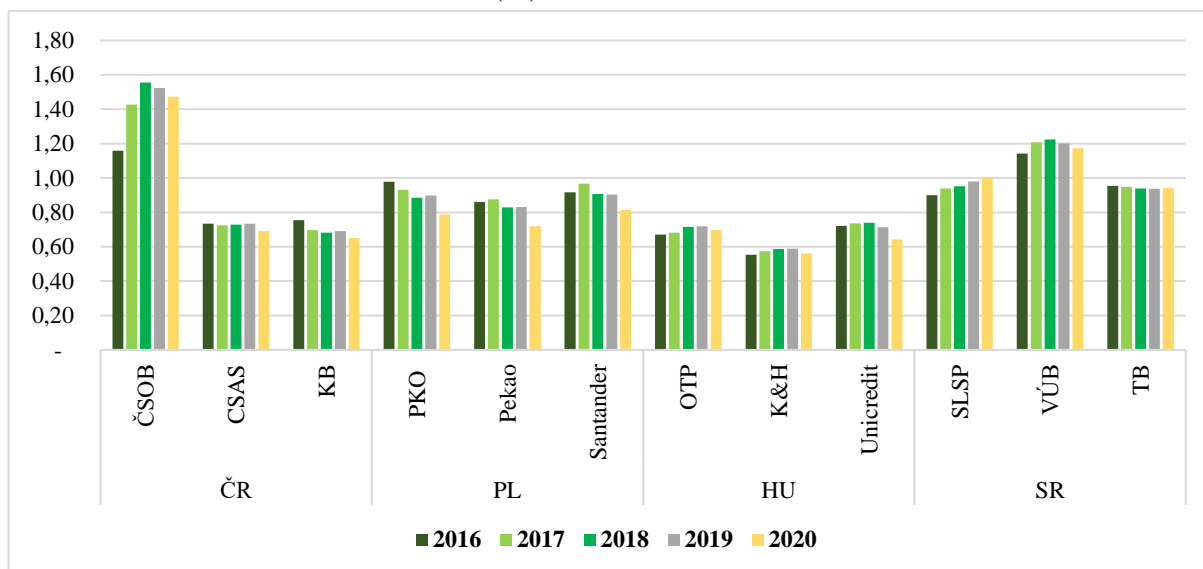
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ komerčných bánk

Úvery poskytované klientom predstavujú najväčšiu položku aktív najmä v slovenských komerčných bankách. Ich percentuálna hodnota ukazovateľa sa na Slovensku pohybuje v rozmedzí 69-82%, čo značí vysokú koncentráciu úverovej činnosti v tomto bankovom sektore. Najvyššiu priemernú hodnotu tohto ukazovateľa na úrovni 80% má spomedzi slovenských bánk práve VÚB banka. Vysokou koncentráciou úverov voči klientom sa vyznačuje aj ČSOB banka spomedzi českých bánk, ktorej percentuálna hodnota od roku 2016 výrazne stúpla na 90% podiel úverov voči klientom na celkových aktívach. Táto situácia nastala vďaka priaznivým ekonomickým podmienkam v rokoch 2016-2018, kedy objem úverov medziročne stúpala o približne 5%. V prípade ČSOB banky sa aj po príchode pandémie v roku 2020 objem úverov pohyboval priamoúmerne s bankovými aktívami, zatiaľ čo v ostatných krajinách zaznamenali výraznejší pokles tohto ukazovateľa. Tri sledované komerčné banky Poľska sú si na základe tohto pomerového ukazovateľa veľmi podobné, no práve v tomto sektore bol pokles v roku 2020 najvýraznejší. Vo všetkých bankových sektoroch ho spôsobila snaha bánk znižovať vzniknuté náklady spôsobené príchodom pandémie, ale v prípade Poľska, ktoré vo veľkom nakupovalo aktíva to viedlo k viditeľnejšej zmene štruktúry aktív. Spomedzi maďarských bánk je najviac úverovo založená OTP banka, no na základe ich priemernej hodnoty ukazovateľa môžeme tvrdiť, že tu nehrozí riziko z prílišnej koncentrácie na úverovú činnosť.

Na lepšie posúdenie stability financovania využijeme pomerový ukazovateľ objemu úverov k objemu vkladov. Vo všeobecnosti vyjadruje podiel všetkých úverov krytých vkladmi,

čo vypovedá o množstve stabilných zdrojoch financovania jednotlivých komerčných bánk. Výsledky tohto ukazovateľa sú zobrazené na Grafe č.11.

Graf č.11 – Pomer úverov k vkladom (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ komerčných bánk

Najvyššie hodnoty tohto ukazovateľa pripadajú ČSOB banke, ktorá za celé skúmané obdobie disponuje pomerom vyšším ako 100%. Hodnoty pre túto banku dosahujú až 156% v roku 2018. Pri takýchto vysokých hodnotách je zrejmé, že banka financuje úvery z iných zdrojov alebo si požičiava na medzibankovom trhu, ba aj od centrálnej banky. Ostatné české komerčné banky sa pohybujú v hodnotách od 60-80%, čo značí primeranú hodnotu likvidity. Vysoké hodnoty dosahuje aj VÚB banka spomedzi tých slovenských, ktorá v roku 2018 dosiahla hodnotu 120%. Zvyšné slovenské banky, rovnako ako aj všetky poľské, sa nachádzajú v rozhraní primeraných hodnôt tohto ukazovateľa. Výnimkou medzi maďarskými bankami je K&H Bank, ktorá naopak dosahuje veľmi nízke hodnoty pohybujúce sa pod hladinou 60%, čo môže znamenať nízku hladinu likvidity a nedostatok rezervných likvidných prostriedkov.

5 Diskusia

Prvým skúmaným aspektom bola veľkosť bankových sektorov a ich komerčných bánk pomocou pomerového ukazovateľa celkových aktív k HDP. Na úrovni komerčných bánk nám tento ukazovateľ dopomohol k výberu systémovo významných bánk, ktorých analýzou sme pokračovali. Vďaka nemu môžeme tvrdiť, že veľkosť, resp. rozvinutosť bankových sektorov prosperovala aj napriek nepriaznivým podmienkam spojených s príchodom pandémie. Rastúce hodnoty tohto ukazovateľa v roku 2020 boli odrazom zvýšeného množstva nákupov aktív bankami a v dôsledku pandémie klesajúcim HDP. Najrozvinutejším bankovým sektorom sa ukázala byť Česká republika so skoro 40% rozdielom voči ostatným krajinám V4, ktoré sa pohybovali na približne rovnakej úrovni. Čo sa týka samotného objemu celkových aktív komerčných bánk, najväčším množstvom imponovalo Poľsko, pokračujúc zostupne Českou republikou, Maďarskom a Slovenskou republikou. Zobrazenie objemu celkových aktív je ale neobjektívne, pretože v svojej podstate odráža len veľkosť krajiny a nie bankového sektora.

V rámci kapitoly o veľkosti bánk sme sa pozreli aj na počet pobočiek v krajinách V4 a koncentráciu komerčných bánk. Skúmaním ukazovateľa počtu pobočiek pripadajúcich na 100 000 obyvateľov sme zistili, že najpočetnejšie v rámci pobočiek je Poľsko. Druhé najpočetnejšie je Slovensko, ktoré však v roku 2020 v hodnotách dobehlo Maďarsko, ktoré v roku 2019 prešlo konsolidáciou a tento rast zapríčinilo práve zlúčenie komerčných bánk s družstvami. Najmenej pobočiek pripadajúcich na 100 000 obyvateľov je v Českej republike. Pozorovaním koncentrácie komerčných bánk použitím ukazovateľa pomeru celkových aktív troch vybraných komerčných bánk na celkových bankových aktívach sme mienili zistiť úroveň konkurencie alebo dokonca možnú existenciu monopolistických bánk. Nízka úroveň konkurencie by mohla znamenať vysokú cenu služieb, nemožnosť výberu, alebo dokonca až nezájum o inovácie a pokrytie potrieb spotrebiteľov. Hodnoty tohto ukazovateľa však nepotvrdili túto hypotézu a vykreslili bankové sektory krajín V4 ako stredne koncentrované.

Ďalšími skúmanými kľúčovými aspektmi finančnej stability bánk je ich ziskovosť a likvidita. Ukazovateľom ziskovosti venujú väčšiu pozornosť práve potencionálni investori, ktorých zaujímajú dividendy a zhodnotenie trhovej ceny akcií. Nízka ziskovosť by naznačovala neefektívne riadenie a investori by mohli váhať. Na druhej strane likvidita má veľký význam pre externé spoločnosti a analytikov, pretože úzko súvisí s každodennou prevádzkou podniku. Slabá likvidná pozícia predstavuje hrozbu pre platobnú schopnosť, ako aj ziskovosť a robí ju nebezpečnou a nezdravou. V prípade všetkých skúmaných bánk sme zaznamenali pokles ziskovosti aktív (ROA), rovnako aj ziskovosti vlastného kapitálu (ROE) spôsobený príchodom

pandémie v roku 2020, ktorý pre banky znamenal rast celkových nákladov na kontrolu rizika a vyrovnávanie strát. Oba tieto ukazovatele najviac medziročne poklesli v českých komerčných bankách, zatiaľ čo najmenší pokles badali slovenské komerčné banky. Ukázalo sa, že byť súčasťou Eurosystemu bolo v tomto prípade značnou výhodou, pretože práve záchranné balíky Európskej centrálnej banky pomohli týmto bankám s udržaním čo najlepšej pozície v rámci finančnej stability.

Vyjadrenie pomeru úverov k celkovým aktívam nám poskytlo informácie o miere zaúverovania komerčných bánk, ktorej rast znamená pokles likvidity spojený s vyššou rizikovosťou. Najvyššiu mieru zaúverovania majú slovenské komerčné banky, čo vypovedá o vysokej koncentrácii úverovej činnosti. Naopak najnižšie hodnoty a predpoklad iného zamerania sme spozorovali pri maďarských komerčných bankách. Druhým ukazovateľom likvidity, predstavujúcim pomer úverov k vkladom, sme zistili, že najstabilnejšie zdroje financovania mali poľské komerčné banky, ktoré sa držali tesne pod úrovňou 100%, príliš vysoké hodnoty dosahovala ČSOB banka z českých bánk a VÚB banka spomedzi tých slovenských. Tieto banky zrejme financujú úvery z iných zdrojov financovania alebo si požičiavajú na medzibankovom trhu.

Záver

Národné finančné systémy krajín Vyšehradskej štvorky možno charakterizovať ako bankovo orientované a sústredené na model univerzálneho bankovníctva. Ich bankové sektory však majú svoje špecifiká a rozdielne makroekonomické podmienky. Na druhej strane komerčné banky majú rovnakú dominantnú úlohu vo finančnom sprostredkovaní a sú vo všeobecnosti dôležité pre ekonomiky krajín V4.

Zámerom analyzovania vývoja základných úrokových sadziieb bolo porovnať reakciu centrálnych bánk práve v období príchodu pandémie. Reakcia centrálnych bánk Poľska, Maďarska a Českej republiky bola však rovnaká, len s menším časovým oneskorením. Centrálné banky týchto troch krajín najskôr úrokové sadzby znižovali s cieľom zrýchliť ekonomiku, no po vypuknutí pandémie ich začali zvyšovať za účelom ustálenia cenovej hladiny a zníženia vzniknutej inflácie. Pre Slovenskú republiku, ako jedinú zastrešenú Európskou centrálnou bankou, zostali základné úrokové sadzby nezmenené v nulových hodnotách

Komparáciou týchto štyroch bankových sektorov a ich komerčných bánk sme došli k záveru, že bankové systémy a štruktúra komerčných bánk krajín Vyšehradskej štvorky nevykazuje veľké rozdiely. Napriek tomu môžeme tvrdiť, že najväčší bankový sektor v rámci ukazovateľa celkových aktív k HDP bol počas sledovaného obdobia práve v Českej republike. Najväčší objem celkových aktív však mali poľské komerčné banky, no pozerat' sa v rámci veľkosti z tohto pohľadu bolo kvôli rozdielnym geografickým a demografickým podmienkam štátov neobjektívne. Najviac pobočiek na 100 000 obyvateľov je v Poľsku, kde na tento počet obyvateľov bolo za posledných 5 rokov v priemere 29 pobočiek. Nepotvrdila sa nám existencia monopolistických bánk v žiadnom z štátov Vyšehradskej štvorky a sektory sa ukázali byť skôr stredne koncentrované, s najlepším postavením Poľska, kde je bankový sektor rozložený najrovnomernejšie.

Čo sa týka ziskovosti komerčných bánk, v roku 2020 sme zaznamenali jej pokles spôsobený pandemiou vo všetkých skúmaných komerčných bankách krajín V4. Najmenej v tejto oblasti zasiahla pandémia slovenské komerčné banky, ktoré sú ako jediné zastrešené Európskou centrálnou bankou a najväčší medziročný pokles sme mohli vidieť v prípade českých komerčných bánk. Potvrdilo sa nám zároveň pravidlo, čím väčšia ziskovosť, tým menšia likvidita, a to práve v prípade maďarských komerčných bánk. Mohli by sme teda tvrdiť, že tieto banky sú aj najrizikovejšie. Rovnako tak, maďarský sektor dosahoval najnižšie hodnoty pri meraní zaúverovania, čo svedčí o tom, že zameranie týchto bánk nie je prevažne na úverovú činnosť ako je to v ostatných štátoch. Najvyššiu koncentráciu úverovej činnosti sme mohli

badat' na Slovensku. Analyzovaním pomeru úverov k vkladom, sme zistili, že najstabilnejšie zdroje financovania majú banky v Poľskej republike.

Zoznam použitej literatúry

Knižná literatúra

1. BELÁS, J. et al.: Komerčné banky, teória, riadenie, obchody. 1. Vyd. Žilina: Georg, 2008. 57 s. ISBN 978-80-969161-8-4.
2. BELÁS, J. et al. Management komerčných bánk, bankových obchodov a operácií. 1. Vyd. Žilina: Georg, 2010. 88 s. ISBN 978-80-89401-18-5.
3. BELÁS, J. Management finančnej výkonnosti, obchodov a rizík v komerčnej banke. Žilina: Georg, 2015. 158 s. ISBN 978-80-8154-140-7.
4. ČERNOHORSKÁ, L. Komplexní pohled do bankovního světa. 2. Vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. 122-141 s. ISBN 978-80-7560-094-3.
5. ČERNOHORSKÝ, J. – TEPLÝ, P. Základy financí. Praha: Garda, 2011. 86 s. ISBN 978-80-247-3669-3.
6. DVORÁK, P. Bankovníctví pro bakěře a klienty. Praha: Linde, 2005. 115 s. ISBN 80-720-1515-X.
7. HORVÁTOVÁ, E. Bankovníctvo. Žilina: Geogm, 2009, 99 s. ISBN 978-80-89401-03-1.
8. KLIMIKOVÁ, M. Bankový management a marketing. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2006. 11-12 s. ISBN 80-225-2166-3.
9. KUBÍČKOVÁ, D. – JINDŘICHOVSKÁ, I. Finanční analýza a hodnocení výkonnosti firmy. Praha: C.H. Beck, 2015. 11-12 s. ISBN 978-80-7400-538-1.
10. LISÝ, J. et al.: Ekonomía v novej ekonomike. Bratislava: Iura Edition, 2005. 421 s. ISBN 978-80-8078-164-4.
11. MEDVEĎ, J. Banky: história, teória a prax. 2 vyd. Bratislava: Sprint 2, 2013. 110 s. ISBN 978-80-89393-84-8
12. POLOUČEK, S. et al.: Bankovníctví. 2. Vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. 120-480 s. ISBN 978-80-7400-491-9.
13. POLOUČEK, S. et al.: Peniaze, banky, finančné trhy. Bratislava: Iura Edition, 2010. 355 s. ISBN 978-80-8078-305-1.

14. REVENDA, Z. et al.: Peněžní ekonomie a bankovníctví. 4. Dopln. Vyd. Praha: Management Press, 2005. 632 s. ISBN 80-7261-132-1.
15. SHWARZOVÁ, M. Účtovnictvo bank. 1. Vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. 48 s. ISBN 978-80-8078-288-7
16. TKÁČOVÁ, D. et al. Finančné trhy a bankovníctvo. 1. Vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 310 s. ISBN 978-80-7552-275-7.
17. KLEPKOVÁ VODOVÁ, P. (2011). Determinants of commercial banks' liquidity in the Czech Republic. International Conference on Applied and Computational Mathematics.
18. ZIEGLER, K. Finanční řízení bank. Praha: Bankovní institut, 1997. 52 s. ISBN 80-902243-1.

Články a publikácie

1. CNB. Annual report [online]. 2020. [cit. 2022-18-04], Dostupné na: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/about_cnb/.galleries/performance/annual_reports/download/vz_2020_en.pdf
2. CSABA, B. Súbor nástrojov menovej politiky MNB. [online]. 2009. s. 2-5. [cit. 2022-03-04], Dostupné na: <https://www.mnb.hu/letoltes/eszkoztar-reszletes.pdf>
3. ČNB. Měnová politika. [online]. [cit. 2022-28-03], Dostupné na: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/>
4. ČNB. Nástroje měnové politiky. [online]. [cit. 2022-29-03], Dostupné na: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje/>
5. DNB. Measures of competition and concentration in the banking industry. [online]. 2002. [cit. 2022-14-04]. Dostupné na: https://www.dnb.nl/media/o2vdj421/measures_of_competition_and_concentration_in_the_banking_industry.pdf
6. EBF. Slovakia's banking sector: Facts and Figures [online]. 2021. [cit. 2022-21-03], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/slovakia/>
7. EBF. Czech Republic's banking sector: Facts and Figures [online]. 2021. [cit. 2022-29-03], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/czech-republic/>
8. EBF. Poland's banking sector: Facts and Figures [online]. 2021. [cit. 2022-02-04], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/poland/>
9. EBF. Hungary's banking sector: Facts and Figures [online]. 2021. [cit. 2022-03-04], Dostupné na: <https://www.ebf.eu/hungary/>

10. ECB. ECB vysvetľuje [online]. 2018. [cit. 2022-23-04], Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me/html/marginal_lending_facility_rate.sk.html
11. KHARATYAN, D. Ratios and indicators that determine return on equity [online]. 2020. [cit. 2022-21-04], Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/153414647.pdf>
12. NBP. Annual report [online]. 2020. [cit. 2022-18-04], Dostupné na: https://www.nbp.pl/en/publikacje/r_roczny/rocznik2020_en.pdf
13. NBS. Bankový sektor Slovenskej republiky: vývoj, reštrukturalizácia a privatizácia [online]. 2001. [cit. 2022-20-03], Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents/BIATEC/tkac1.pdf
14. NBS. Výročná správa [online]. 2020. [cit. 2022-20-04], Dostupné na: https://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/AnnualReport/ARNBS20.pdf
15. RICERCHE, C. Financial structure of central and eastern European countries: development, trends and role of the banks. [online]. [cit. 2022-15-03], Dostupné na: https://group.intesasanpaolo.com/content/dam/portalgroup/repository-documenti/investorrelations/Contenuti/RISORSE/Documenti%20PDF%20Storici/PDF_studi_eng/CNT-04-000000001D656.pdf
16. SVITEK, M. Funkcie bankového kapitálu [online]. [cit. 2022-20-02], Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/BIATEC/svitek.pdf
17. TAKATA, K. Evolution of Banking Sector Structures within Central-European Countries during Transition. [online]. [cit. 2022-16-03], Dostupné na: http://www.ces.kier.kyotou.ac.jp/jces/01_jces_2005/09_Takata.pdf
18. VYBÍHAL, V. K možnostem uplatnění poměrových ukazovatelů při hodnocení výsledků podnikatelské činnosti. Praha: Ministerstvo financí České republiky, roč. 45. 1995, 22-23 s. [cit. 2022-22-04], Dostupné na: <https://journal.fsv.cuni.cz/mag/article/show/id/461>

Internetové zdroje

1. Banking and capital markets [online]. 2018. [cit. 2022-02-04], Dostupné na: <https://mkik.hu/en/banking-and-capital-markets>
2. BANK360.HU. Všetko, čo potrebujete vedieť o základnej sadzbe centrálnej banky. [online]. 2022. [cit. 2022-03-04], Dostupné na: <https://bank360.hu/blog/jegybankialapkat>
3. ECB. Stručný pohľad na minulý rok. [online]. 2021. [cit. 2022-11-04], Dostupné na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.sk.html>

4. ECB. Čo sú to referenčné sadzby, prečo sú dôležité a prečo sa v súčasnosti reformujú. [online]. 2019. [cit. 2022-31-03], Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/benchmark_rates_qa.sk.html
5. INVESTOPEDIA. Deposit Interest Rate. [online]. 2021. [cit. 2022-01-04], Dostupné na: <https://www.investopedia.com/terms/d/deposit-interest-rate.asp>
6. Správa komisie európskeho parlamentu a rade [online]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu>
7. Zákon o bankách 483/2001. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-483>.